

**A 47. HONVÉDZÁSZLÓALJ MÁSODIK PARANCSNOKA:
INKEY KÁZMÉR HONVÉD ŐRNAGY (1818–1882)***

„Minő tűzről pattant fiatalság volt ez!... Annak idején mily kitűnő honvédek lettek” – jellemezte Zala megye fiatal liberális nemeseit Degré Alajos író, a márciusi ifjak egyike. Degré memoárja zalai barátai közül különösen a 47. honvédszászlóalj második parancsnokának alakját nemesítette legendává: „Inkey Kázmér nemcsak maga volt hős, de neje is, egy német születésű grófnő, a szépek legszebbike, [aki] mindég ott lovagolt férje oldalánál, mikor az a leghevesebb ütközetekben zászlóalját vezényelte”.¹ A korabeli hivatalos és magániratokra, az egykorú (és későbbi) sajtóra, a kortársak elbeszéléseire, valamint az eddigi szakirodalomra egyaránt támaszkodó tanulmányom igyekszik árnyaltan, sokoldalúan bemutatni Inkey hús-vér emberi alakját, valamint fordulatokban gazdag pályafutását, különös tekintettel 1848–1849. és 1869–1876. évi katonai (honvéd törzstiszti) szolgálatára.²

A római katolikus vallású Inkey Kázmér a Zala megyei Palinban (Korpaváron) született Inkey János földbirtokos, császári királyi kamarás és báró Majthényi Erzsébet gyermekeként, s Nagykanizsán keresztelték 1818. február 23-án.³ Apja 1809-ben Zala vármegye lovasezredének kapitányaként mint századparancsnok vett részt a nemesi felkelésben,⁴ majd kamarási rangot nyert. A közügyek iránt kevésbé érdeklődött, vármegyei tisztséget nem viselt, figyelmét sokkal inkább a gazdálkodásnak, birtokai gyarapításának és korszerűsítésének szentelte. Palini, szentbalázi és pacsai uradalmával a leggazdagabb, legtekintélyesebb zalai középbirtokosnak számított (birtokai évente több mint száz ezer forintot jövedelmeztek), a fejlesztésekre, építkezésekre felvett hitelei miatt azonban a jövedelemét is meghaladó, több százezer forintnyi adóssága halmozódott fel 1842 októberében bekövetkezett haláláig. Örökösei, hogy egymást kifizethessék, illetve biztosíthassák megélhetésüket, 1846 áprilisában kénytelenek voltak eladni a legnagyobb palini uradalmukat (amit a belga trónörökös vásárolt meg 1 100 000 ezüstforintért).⁵

* A tanulmány „A 47. honvédszászlóalj emlékezete” című tudományos konferencián Zalaegerszegen, 2020. szeptember 16-án elhangzott előadás szövegének jelentősen kibővített és jegyzetekkel kiegészített változata

¹ *Degré* 1983. 155. o.

² A kutatásomhoz nyújtott segítségért, illetve a tőlük kapott iratmásokért ezúton is köszönetet mondok Hermann Róbert barátomnak, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum parancsnoka tudományos helyettesének, Solymosi Józsefnek, a HL Bécsi Kirendeltsége főlevéltárosának, Kemény Krisztiánnak, a HL levéltárosának, Németh Györgynek, az MNL OL főlevéltárosának, valamint Kulcsár Bálintnak, az MNL ZML levéltárosának. (Hermann Róbertnek és Kulcsár Bálintnak kéziratom átnézését is megköszönöm!) Kritikai észrevételeikért és hasznos tanácsaikért köszönet illeti tanulmányom lektorait, Bona Gábor ezredes, professor emeritust és Kedves Gyula ezredes, hadtörténészt is!

³ Inkey Kázmér életrajzának korábbi, rövid összefoglalásai: *Novák* 1906. 345. o.; *Bona* 1992. 17. o.; *Bona* 2015. I. k. 326–327. o.; *Béres* 1999. 81. o.; *Molnár* 2020. 9. o.; *Bona* 2020. 175. o.

⁴ MNL ZML kgy. jkv. 1809. április 17. 1. sz. (331–332. o.) Vö. *Bátorfi* 1878. 5. k. 161–162. o.; *R. Kiss* 1911. II. k. 148. o.

⁵ *Gócze* 2006. 543–549. o.

Inkey Kázmérnak összesen tíz testvére született, akik közül azonban – úgy tűnik – csak hatan (két lány és négy fiú) érték meg a felnőtt kort. Legidősebb bátyja, Edmund (vagy Ede) a cs. kir. hadseregben futott be jelentős tiszti karriert – erre a későbbiekben még visszatérünk –, másik bátyja, Sándor táblabíró és a pacsai uradalom birtokosa lett, míg öccsei, Ödön és János jogot végezve hivatali tisztséget vállaltak, illetve gazdálkodtak.⁶ Legfiatalabb testvére, Inkey János a szabadságharc idején századosként teljesített szolgálatot a magyar honvédseregben (előbb a 7., majd a 15. honvédszászlóaljban),⁷ idősebb testvérének, Sándornak sógora, ifjabb Csuzy Pál pedig előbb a 47. honvédszászlóalj századosa, azután a 61. honvédszászlóalj őrnagyja és parancsnoka volt.⁸

Inkey Kázmér – saját bevallása szerint – gimnáziumot és jogot végzett. Középfokú tanulmányainak helyszínét egyelőre nem ismerjük, annyi azonban bizonyos, hogy 18 évesen az 1835/1836-os tanévben a pécsi püspöki jogliceum magántanulója volt.⁹ Ekkor valószínűleg a jogi fakultás második évfolyamát végezhette el, mert egy évvel később, 1836 őszén Bécsbe vezetett az útja, és ott a Polytechnikum, azaz a műegyetem elődintézménye mérnöki karára iratkozott be.¹⁰ Műszaki tanulmányait azonban félbehagyta, és a császárvárosban legfeljebb egy tanévet töltött – de lehet, hogy még annyit sem –, mivel 1837 őszén már Zala megyében találjuk: a szeptember 25-ei vármegyei tisztújítás alkalmával tiszteletbeli (fizetéssel nem rendelkező) járási tisztségviselővé, esküdtté nevezte ki gróf Batthyány Imre főispán.¹¹

A közepes termetű, erős fizikumú Inkey Kázmér színes egyéniség, a reformkor nemesi társadalmának férfideálja volt; kitűnően vívott, úszott és lovagolt.¹² Családi birtokán – Degré Alajos memoárja szerint – „spanyol grand módjára bikaviadalt rendezett, s mint viador maga állt ki, le is győzte a megszilajult bikát... Szerette és üzte a legmegeőrltetőbb testgyakorlatokat, s mikor ráunt vagy kifogyott otthon vagy fásasztó vadászatokon a gyakorlatokból, elment földjeire, ahol... megfogta az eke szarvát, s olyan munkát vitt véghez, hogy maga körül három-négy bérest kifásasztott.”¹³ A testi erejét és vagyonát egyaránt előszeretettel fitogtató Inkey az 1840-es évek társasági életének ismert, népszerű alakja volt.¹⁴ Hölgytársaságokban országsszerte az egyik legjobb táncosként tartották számon; Slachta Etelka naplója szerint „pesti modorban” táncolt, rendkívül jól.¹⁵ Szívesen (és valószínűleg sokat) költött multságokra, ezért Széchenyi István gróf – tékozló mágnástársairól írva – akként jellemezte naplójában, hogy „Inkey Kázmér elmuzsikálja” a pénzét.¹⁶ A számos zalai szájhagyományt megőrkítő Eötvös Károly szerint Inkey – állítólag – a

⁶ MNL ZML Nemesi kataszter, 1845. 318. o. (Pacsá), 324. o. (Palin); *Novák* 1908. 2. o.; Nemes családok 1905. 290–291. o.; *Szluha* 2011. 637. o.; *Gőcze* 2014. 672–673. o.

⁷ *Bona* 2008. I. k. 486. o.

⁸ *Bona* 1992. 14–15. o.; *Béres* 2018. 110–116. o.; *Bona* 2020. 177. o.

⁹ *Szögi* 2016. 157. o.

¹⁰ *Szögi* 1994. 164. o.; *Szögi* 2013. 260. o.

¹¹ MNL ZML kgy. jkv. 1837:2177.

¹² HL Tiszti akv. lapok 4169.

¹³ *Degré* 1983. 155., 397. o.

¹⁴ Inkey balatonfüredi multságairól lásd: SZIN 6. k. 603. o.; *Slachta* 2006. 171., 174. o.; *Matkovics* 2015. 60–61. o.

¹⁵ *Slachta* 2004. 113–114. o.; *Katona* 2007. 396. o.

¹⁶ SZIN 6. k. 619. o.; *Széchenyi* 1982. 1162. o.

pesti kaszinóban is sokat veszített, azonban nem kesergett miatta, inkább szórakozással, utazással vigasztalta magát.¹⁷

Az Inkey baráti köréhez tartozó Skublics László írta Csány Lászlónak 1845 márciusában, hogy nincs más újság, „minthogy Sándor és Muki Inkey kézfogóra mentek Bécsbe; Kasimir egy augusztus 3-án 15. élet elérendő grófkisasszonyt vesz el, augusztusban lesz a lagzi.”¹⁸ Inkey Kázmér 27 éves korában, 1845. szeptember 8-án, a Bécs melletti Hütteldorfban vette feleségül az ugyanott 1830. augusztus 3-án született – s így nála 12 évvel fiatalabb – Berchtold Eleonóra grófnőt,¹⁹ az alsó-ausztriai főnemes, Karl Berchtold gróf és Cecilie Lodron-Laterano grófnő lányát.²⁰ Inkey felesége, „Lotti grófnő” kivételes szépségéről később így emlékezett meg Egressy Ákos, a 47. honvédszászlóalj hadnagya: „Magas, karcsú termet, aranyszőke, gazdag haj, szabályos ívezetű sötét szemöld[ök] a búza- virág szempár felett, halvány rózsás arc, finom metszésű száj. Arany kedély, férfias bátorság, de azért minden ízében igazi nő s arisztokrata.”²¹ Az ifjú grófnő mindenütt elbűvölte környezetét; az 1847. július 26-án tartott balatonfüredi Anna-bálon például Széchenyi István gróf is őt találta a legszebbnek, legcsinosabbnak.²² Az ifjú házaspok alig fél évet éltek az Inkey család palinai kastélyában, majd onnan 1846 áprilisában – a palinai uradalom eladását követően – az Inkey Kázmér által (feltehetőleg örökségéből) vásárolt nemesi birtokra, a Rád és Szentpéterúr közötti Bánfa-pusztán álló kúriájukba költöztek át.²³

Ami Inkey Kázmér Zala vármegyei pályafutását illeti, az 1837 szeptemberétől viselt tiszteletbeli esküdti címét három év múlva valóságos, fizetéssel járó hivatallal váltotta fel: az 1840. szeptember 28-ai tisztújítás során a megye Kapornaki járásának alszolgabírójává választották.²⁴ A Kapornaki járás főszolgabírója ugyanekkor Csány László unokaöccse, Csány Elek lett, aki közel három év múlva, 1843. június 12-én feleségül vette Palinban Kázmér húgát, Inkey Szidóniát.²⁵ Inkey Kázmér abban az évben már egyértelműen a zalai liberális ellenzékhez tartozott, s anyagilag is támogatta a Deák Ferenc országgyűlési követé választása érdekében Csány László vezetésével folytatott kortes-hadjáratot.²⁶ Alszolgabírói tisztségét 1844 tavaszáig látta el; akkor a Zala vármegye április 15-ei közgyűlésén sógorával, Csány Elekkel egyidejűleg, közelebből meg nem nevezett családi viszonyaira hivatkozva lemondott hivataláról.²⁷ Lemondásának politikai okai

¹⁷ *Eötvös* 1982. II. k. 209. o.

¹⁸ MNL OL H 103. 19. d. Skublics László levele Csány Lászlóhoz, 1845. március 27. Közli: Csány László reformkori iratai, 199. o.

¹⁹ *Nagy* 1857. I. k. 9. o. A házassági anyakönyv másolatát közli *Schandl* 2001. 83. o. Inkey Kázmér és Berchtold Eleonóra grófnő 1845. szeptember 8-án kötött házassági szerződésének betáblázása: MNL ZML kgy. jkv. 1849. március 12. 20. sz. A grófnő születési helyéről: Szentpéterúri római katolikus plébánia halotti anyakönyvei. 46/1861. sz.

²⁰ *Kneschke* 1859. 323. o.; <http://genealogy.euweb.cz/bohemia/berchtold2.html> (A letöltés időpontja: 2020. március 6.)

²¹ A grófnőről Egressy Ákos elbeszélése alapján ír *Hegedűs* 1904. 2. o.

²² SZIN 6. k. 603. o. „Laura Inkey (Berchtold) die hübscheste.”

²³ *Schandl* 2001. 80–83. o.; *Göcze* 2014. 672. o.

²⁴ MNL ZML kgy. jkv. 1840:2281. Vö. *Hirnök* 1840. október 8. (81. sz.) 2. o.; *Jelenkor*, 1840. október 14. (83. sz.) 329. o.; Zala megye archontológiája, 427. o.

²⁵ *Honderü* 1843. július 1. (26. sz.) 879. o.

²⁶ BM Tört. Dok. Sz. 57.716. Csány László levele Bogyay Józsefhez. Csány, 1843. március 27. Közli: Csány László reformkori iratai, 72. o.

²⁷ MNL ZML kgy. jkv. 1844:1328. Vö. *Világ*, 1844. május 1. (35. sz.) 272. o. Inkey hivatalviselésének végét pontatlanul adja meg a Zala megye archontológiája 427. o.

is voltak: mivel Deák Ferenc 1843 szeptemberében nem fogadta el a rendkívüli méretű korteskedés árán megszerzett mandátumot, a zalai liberálisok csalódott hangadói, köztük Csány László, visszavonultak a közéletől, s helyüket átmenetileg a helyi konzervatívoknak engedték át.²⁸ 1844 áprilisában e visszavonulókhöz csatlakozott Csány Elek és Inkey Kázmér is, akit egyébként a császári titkosrendőrség besúgójelentése 1844 nyarán szintén a „Csány-párt” – tisztújítástól távol maradó – fő vezetői közé sorolt.²⁹ A június 10-ei tisztújításon, valószínűleg alszolgabírói tevékenységének elismeréseként, Zala vármegye táblabírájává nevezték ki a távollévő Inkeyt.³⁰ Ez ugyan többnyire inkább erkölcsi elismerés, konkrét feladatokkal nem járó, tiszteletbeli cím volt, Inkey Kázmér azonban a későbbiekben ténylegesen is bírászkodhatott, mivel 1846 júniusában – öccsével, Jánossal együtt – a vármegye büntetőtörvényszékéhez választották táblabírónak.³¹

Amikor Zala megye Deák Ferenc vezette liberális nemesi elitje 1845 márciusában önkéntes adófizetést vállalt, Inkey Kázmér is csatlakozott hozzájuk.³² Az ugyanekkor szerveződő Védegylet mozgalomban nem találkozunk a nevével, 1846/1847 telén azonban ő is a Kossuth Lajos által kezdeményezett vukovár–fiumei vasút részvényese lett (jelképes összegű, 10 pengőforint értékű részvényt jegyzett Csány László aláírási ívében).³³ A zalai nemesség politikai minősítését Széchenyi István gróf számára 1847 nyarán elkészítő Kováts László pölöskei uradalmi ügyész Inkey Kázmért a „meggyőződésből ellenzékiek” közé sorolta.³⁴

A zalai liberális ellenzék 1847 tavaszán élénk korteskedésbe kezdett, hogy a júniusban esedékes tisztújítás során visszaszerezze 1844-ben feladott, illetve elvesztett pozícióit és másodalispánná választtassa jelöltjét, Csillagh Lajost. A tisztújítást megelőző hetekben a szembenálló felek között több településen is véres összetűzésekre került sor, melyeknek kiváltó oka az volt, hogy a zalai konzervatívok Rummy Károly táblabíró vezette kortesei június 9-e körül kövekkel és botokkal támadtak rá a Bánfán Inkey Kázmérnál vendégeskedő, s ott mulatozó liberálisokra. A felingerelt indulatokat ugyan sikerült lecsillapítania a megyei előjáróknak, a vizsályban alulmaradt Rummy Károly azonban feljelentette Inkey Kázmért és annak öccsét, Jánost az uralkodónál azzal a váddal, hogy mint az ellenzéki párt kortesfőnökei, maguk vezették embereiket az ellenfél megtámadására.³⁵ Zala vármegye 1847. június 14-ei tisztújításának kezdetén Inkey Kázmér és barátai lóháton vezették be a liberális alispánjelölt híveit a restauráció helyszínére.³⁶ Miután némi fondorlattal és erőszakkal sikerült másodalispánná választtatniuk Csillagh Lajost, „az ellenzék legtúl-

²⁸ Molnár 1990. 46. o.

²⁹ MNL OL N 119. Fasc. 71. No. 10.656. Titkosrendőri jelentés Zala vármegye 1844. június 10-ei tisztújításáról. Közli: Választási küzdelmek, 224. o.

³⁰ MNL ZML kgy. jkv. 1844:1859.

³¹ MNL ZML kgy. jkv. 1846:2036.

³² Az önkéntes adózók névsora: MNL ZML kgy. ir. 1845:530. Közli: *Pesti Hirlap*, 1845. március 9. (437. sz.) 157. o. Vö. Molnár 1996. 1233. o.

³³ *Hetilap*, 1847. január 15. (109. sz.) 71. hasáb; *Jelenkor*, 1847. január 21. (6. sz.) 35. o.

³⁴ MNL OL P 626. 10. cs. 24–32. sz. Közli: Molnár 2009. 149. o.

³⁵ MNL ZML Kerkapoly alisp. hiv. ir. 1847. Inkey János levele Sümegehy Ferenc főszolgabíróhoz. Nagykanizsa, 1847. június 10.; Glavina Lajos levele Csillagh Lajos másodalispánhoz. Palin, 1847. június 10.; Rajky Zsigmond levele Kerkapoly István első alispánhoz. [H. n.,] 1847. június 12.; MNL ZML kgy. ir. 1847:2601. Rummy Károly folyamodványa az uralkodóhoz. Bécs, 1847. június 16. Valamennyit közli: Választási küzdelmek 229–233., 244–245. o.

³⁶ PFL Chernel Kálmán kézírata, I. k. Közli: Választási küzdelmek 253. o.

zóbb egyénei közül nehányan”, köztük Inkey, felkarolták, majd a vállukra emelve hordozták körbe a megye kormánypárti főispáni helyettesét, Festetics Leó grófot.³⁷

Inkey Kázmér a tisztújítási győzelem után sem vállalt vármegyei hivatalt, bánfa-pusztai birtokán élt és gazdálkodott 1848 tavaszán, a forradalmi átalakulás idején is. Zala vármegye március 30-ai közgyűlése azzal a faldattal bízta meg, hogy Sümeghy Ferencsel, a Kapornaki járás főszolgabírójával együtt hirdesse ki a járás lakosságának az úrbéri viszonyok eltörléséről és a köztelherviselésről szóló, az országgyűlés által már elfogadott és az uralkodó elé terjesztett, ám még szentesítésre váró törvényeket.³⁸ A főszolgabíró április 14-én jelentette az alispánnak, hogy megbízásuknak eleget téve kihirdették a községek számára az említett törvénycikkeket.³⁹

Zala megye azon kivételes törvényhatóságok egyike volt, amelyek 1848 tavaszán saját hatáskörben hajtották végre az igazságszolgáltatás szervezeti reformját és az úrszékek eltörlését követően kerületi törvényszékeket állítottak fel. Az újonnan szervezett hatzalai kerületi törvényszék közbíráit a megye Állandó Bizottmányának május 10-ei ülésén választották meg. Inkey Kázmért ekkor helyettes bírónak választották a nagykanizsai kerületi törvényszékhez, munkájában azonban ténylegesen nem vehetett részt, mert – mint látni fogjuk – 1848 júliusától nemzetőrtisztként tábori szolgálatot teljesített.⁴⁰

Mielőtt ez utóbbi kezdetét vette volna, június folyamán került sor a nagykanizsai választókerület országgyűlési képviselőválasztására, ahol Inkey Kázmér előbb békéltetőként, azután pedig – állítólag – felbujtóként tűnt fel. Amikor a június 15-ei nagykanizsai képviselőválasztás alkalmával a két képviselőjelölt, Bója Gergely tanítóképző intézeti tanár és Babochay János ügyvéd hívei szavazás közben összeszólalkoztak, majd Bója pártja botokkal és fokosokkal, köveket és téglákat hajgálva támadt Babochay embereire és kiszorították őket a választás helyszínéről, Inkey személyesen kelt a megtámadottak védelmére.⁴¹ A félbeszakadt választást június 27-én fejezték be (és képviselővé választották Bója Gergelyt), ám Bója a választás reggelén még azt panaszolta Csány László királyi biztosnak, hogy a mellette nyilatkozó „falusi polgárokat Lazsánaknál és Palinban Inkey Kazimir úrnak egész éjen át itatott emberei kövekkel dobálják és pisztolyokkal fenyegetik”.⁴²

Mivel az 1848 tavaszán felállított nemzetőrség június elején településenként elkészített összeírása a Kapornaki járásból nem maradt fenn, nem tudjuk, hogy Inkey Kázmér április–május folyamán tagja lett-e lakóhelye, vagy a környék állandó nemzetőrségének, később azonban úgy emlékezett, hogy július 10-én századossá választották a Kapornaki járás nemzetőrségi zászlóaljánál.⁴³ Időközben, június 17-én ugyanis Zala megye Állandó

³⁷ MNL OL A 45. Acta Praes. 1847:554. Festetics Leó gróf jelentése a kancellárhoz. Dáka, 1847. június 21. Közli: *Molnár* 1994. 159. o. Festetics levelének részletét korábban pontatlanul idézte *Sebess* é. n. 238. o. (Sebess tévesen az új nádort tüntette fel Festetics idézett levelének címzettjeként.)

³⁸ MNL ZML kgv. jkv. 1848:1364.

³⁹ MNL ZML Csillagh alisp. hiv. ir. 1848. Sümeghy Ferenc főszolgabíró jelentése Csillagh Lajos első alispánhoz. Söjtör, 1848. április 14. Közli: Nagykanizsa és környéke, I. k. 20. o.

⁴⁰ MNL ZML ÁB jkv. 1848:4. (Inkeyről lásd e jegyzőkönyv 6. oldalát); *Molnár* 2010. 127–148. o. (Inkeyről lásd ezen belül: 132., 141. o.)

⁴¹ MNL ZML ÁB ir. 1848:1125/23. melléklet. Tanúkihallgatási jegyzőkönyv. Nagykanizsa, 1848. június 12. Közli: Nagykanizsa és környéke, I. k. 46. o.

⁴² MNL OL H 103. NII Bója Gergely levele Csány Lászlóhoz. Nagykanizsa, 1848. július 27. Közli: Nagykanizsa és környéke, I. k. 71. o.

⁴³ HL Tiszti akv. lapok 4169.

Bizottmánya – Batthyány Lajos miniszterelnök és Csány László királyi biztos felhívására – 6000 nemzetőr őrszolgálatra vezénylését határozta el, mert tartani lehetett a horvát bán csapatainak betörésétől. Csány egy kisebb részben sorkatonaságból és honvédszászlóaljakból, nagyjából pedig nemzetőrökből álló védőkordont szervezett a horvát határszélre, Zala, Somogy és Baranya megyének a Dráva folyó által határolt peremére. A lakóhelyéről önkéntes alapon kimozdított és járasonként zászlóaljakba szervezett zalai nemzetőség július 3-án kezdte meg a kivonulást, és 7-e és 10-e körül foglalta el a helyét a védelmi rendszerben. A zalai nemzetőröket két lépcsőben, részben a Muraközben, részben pedig a Mura innenső partján (Csáktornyától Domborúig, illetve Lendvától Letenyéig), főként az átkelőhelyek védelmére helyezték el. Mivel szolgálati idejük csak egy hónapig tartott, augusztus 6-a és 9-e között felváltották őket; a második váltás szolgálatának letelte után, szeptember 6-a körül pedig újabb váltásra került sor.⁴⁴

A Kapornaki járás tábori szolgálatra vezényelt, a Dráva mentén határőrszolgálatot ellátó nemzetőrszászlóaljának – elvileg – mindhárom váltás idején Inkey Kázmér nemzetőr százados volt a parancsnoka,⁴⁵ az erre vonatkozó legkorábbi dokumentumok azonban csak a második váltás időszakából, 1848 augusztusából maradtak fenn. Séllyey László, a Muraközi járás főszolgabírója augusztus 13-án tett panaszt Csány László királyi biztosnál, hogy „Inkey Kázmér parancsnok úr” egyeztetés nélkül, zavart okozva rendelkezett egy nemzetőrszázad elhelyezéséről,⁴⁶ Inkey viszont – mint a „Kapornaki zászlóalj parancsnoka” – három nappal később, a muraközi Belicáról írt levelében azt vetette szemére a Csány mellett tevékenykedő Bertalan Vince „állomási főbiztos”-nak, hogy már harmadszor utasította vissza kifizetés nélkül a százada számára felveendő pénzekről szóló (ezek szerint pontatlannak talált) lajstromot. „Ezennel felkérem Önt – fordult Inkey Bertalan Vincéhez –, minthogy emberek vagyunk, s így hibázni is lehet, ha netalán valami csekély hibáért ismét eredmény nélkül vissza ne utasítsa; meg lévén győződve, hogy Ön tapasztalt, bő tapintatú férfiú, bőven átláthatja, hogy kivált ily zavargós időkbe, ahol a legénység jökedve s erélyességétől függ a csata kimenetele, elcsüggeszteni semmi esetre nem lehetvén, tisztelt Biztos urat a pénz kiszolgáltatására ismét ezennel felkérem.”⁴⁷

Inkey augusztus 21-én ugyancsak zászlóaljparancsnokként jelentette Belicáról Csány Lászlónak, hogy századánál az egyik, zászlóaljsegédtiszti szolgálatot teljesítő tiszt helyére rokonát, Inkey László köznemzetőrt (a 47. honvédszászlóalj későbbi hadnagyát) választották meg tiszteletbeli alhadnagynak.⁴⁸ Inkey Kázmér ugyanezen a napon régi haragosával, Rummy Károllyal, a Kapornaki járás nemzetőrszászlóaljának másik századosával különbözőt össze a nemzetőrök számára a muraközi Domasinecen kimért bor ügyében, aminek következtében Rummy le akart mondani századosi rangjáról, Csány László azonban

⁴⁴ Urbán 1973. 164–165. o.; Vajda – Vajda 1974. 18–20. o.; Hermann 2006. 463. o.

⁴⁵ Hermann 2006. 463. o. Inkey általában zászlóaljparancsnokként írta alá az 1848. augusztusi leveleit, miközben azokban többször (így például, mint látni fogjuk, 16-án és 28-án) csak a századát emlegette, ezért bizonytalan, hogy valóban a Kapornaki járás egész nemzetőrszászlóaljának parancsnoka volt-e, vagy csupán annak egyetlen századát vezényelte.

⁴⁶ MNL OL H 103. ZML 81. sz. Séllyey László főszolgabíró levele Csány Lászlóhoz. Alsóvidovec, 1848. augusztus 13.

⁴⁷ MNL OL H 114. Bertalan Vince ír. Inkey Kázmér levele Bertalan Vincéhez. Belica, 1848. augusztus 16.

⁴⁸ MNL OL H 103. ZML 87. sz. Inkey Kázmér „százados és zászlóaljparancsnok” levele Csány Lászlóhoz. Belica, 1848. augusztus 21. Inkey Lászlóról lásd Bona 2020. 188. o.

ezt nem fogadta el.⁴⁹ Ismeretes, hogy a Kapornaki járás 1848 júliusában, első váltásként tábori szolgálatra vonult nemzetőreinek alig volt lőfegyvere, többségüket csupán baltával és dárdával fegyverezték fel.⁵⁰ Hasonló lehetett a helyzet az augusztus elejétől szolgálatot teljesítő második váltás esetében is, mivel Inkey augusztus 28-án kérte Bertalan Vince tábori főbiztost, hogy a következő napokban adja ki százada számára a nekik ígért lőfegyvereket: „...kérem – írta Bertalannak –, [hogy] Steffanits őrmester úrnak a lehető legjobb s legtöbb fegyvereket, nemkülönben a járandó töltéseket is átadni szíveskedjék!”⁵¹

A harmadik váltás idején, szeptember 6-a után továbbra is Inkey Kázmér maradt a Kapornaki járás nemzetőrzászlóaljának parancsnoka. Szeptember 11-én, azon a napon, amikor Jellačić hadai betörték a Muraközbe, Tótszerdahelyen állomásozott alakulatával, s onnan írt levelében kérte Csány László királyi biztos rendelkezését, hogy meddig maradjon ott, ha pedig majd el kell vonulnia Kiskomárom felé, mikor és merre induljon.⁵² Csány a következő napokban hazabocsátotta a Dráva-vonalon őrszolgálatot teljesítő, ám katonai célra, reguláris császári csapatok elleni harcra alkalmatlan nemzetőröket, köztük a Kapornaki járás nemzetőrzászlóalját is, a számukra kiosztott lőfegyvereket pedig Zalaegerszegen rendelte összegyűjtetni. Csány szeptember 15-ei átíratában felszólította Zala megye Állandó Bizottmányát, hogy ha az utóbbi rendeletét még nem teljesítették, annak végrehajtásához, a lőfegyverek beszédéséhez a volt zászlóaljparancsnoktól, köztük Inkeytől kérjenek segítséget.⁵³

A hazatéréssel nem ért véget Inkey nemzetőrtiszti szolgálata, mert Zala megye Állandó Bizottmányának szeptember 13-ai ülése – Batthyány Lajos miniszterelnök korábbi, augusztus 15-ei rendelete nyomán – egy körülbelül ezer főből álló önkéntes nemzetőrség felállításáról hozott határozatot. A toborzás feltételei hasonlóak voltak a honvédszászlóaljkéhoz: 22 és 40 év közötti, egészséges, katonai feladatok ellátására alkalmas fiatalemberek jelentkezhetnek három éves önkéntes honvédelmi szolgálatra, s tisztjeiket a századosokkal bezárólag maguk választhatják.⁵⁴ Mivel a Kapornaki járás településeinek 270 önkéntes nemzetőrt kellett kiállítani, Inkey Kázmér szeptemberben ezek toborzásában segédkezhetett. A Zala megyei mozgó nemzetőrzászlóalj önkéntesei, akiket szeptember végéig állítottak ki, október 3-án, Nagykanizsa horvát megszállás alóli felszabadítása során estek át a tűzkeresztségen. Ebben az összecsapásban Inkey már a zászlóalj egyik századának parancsnokaként vehetett részt.⁵⁵ A megszállók elleni hadműveletnek részese volt a Vas megyei nemzetőrzászlóalj is, melynek egyik tisztje, Chernel Kámán később úgy emlékezett, hogy október 6-án Pacsán szállásoltak be, „hol az összes tiszti-

⁴⁹ MNL ZML Séllyey cs. ir. 7. d. 1848–1849. Inkey Kázmér levele Rummy Károly századoshoz. Belica, 1848. augusztus 21.; Rummy Károly levele Séllyey Lászlóhoz. Domasinec, 1848. augusztus 21.; Rummy lemondásáról lásd Csány László kormánybiztosi iratai I. k. 207. o. (Rummy 1849 januárjától Csány felderítőbiztosa volt a császáriak által megszállt Dunántúlon, később pedig – honvéd századosként – a hadügyminisztérium futártisztje lett. Vö. *Bona* 2009. II. k. 288. o.)

⁵⁰ *Kossuth Hírlapja*, 1848. augusztus 10. (35. sz.) 159. o.; *Hermann* 2006. 463., 507. o.

⁵¹ MNL OL H 114. Bertalan Vince ir. Inkey Kázmér levele Bertalan Vincéhez. Belica, 1848. augusztus 28.

⁵² MNL OL H 103. KLI 273. sz. Inkey Kázmér levele Csány Lászlóhoz. Tótszerdahely, 1848. szeptember 11.

⁵³ MNL ZML ÁB ir. 1848:1931. Közli: Csány László kormánybiztosi iratai, I. k. 287. o.

⁵⁴ *Molnár* 1987. 114–116. o.

⁵⁵ *Hermann* 2020. 32–38. o.

kart Inkey Kázmér és neje, a szép Lotti grófnő ebédre és estélyre szíves vendégszeretettel fogadták”.⁵⁶

Zala megye Állandó Bizottmánya másnap, október 7-én utasította a zalai önkéntes nemzetőrsereg parancsnokát, Gyika Jenő őrnagyot,⁵⁷ valamint az alakulat négy századosát, köztük Inkey Kázmért, hogy embereikkel tüstént térjenek vissza Nagykanizsára, s álljanak rendelkezésére a város katonai parancsnokának, Palocsay József, Somogy megyei nemzetőr őrnagynak (az egykori huszárszázadosnak).⁵⁸ Gyika őrnagy október 10-én terjesztette be jóváhagyásra az Állandó Bizottmányhoz az önkéntes nemzetőrszászlóalj tisztikarának Csány László kormánybiztossal már egyeztetett, s általa megerősített névsorát, melyben Inkey Kázmér továbbra is a századosok között szerepelt.⁵⁹

A Zala megyei önkéntes mozgó nemzetőrszászlóalj október 16-án csatlakozott Perczel Mór honvéd ezredes (a hónap végétől tábornok) drávai hadosztályához, amely a másnapi letenyei ütközetet követően kiüzte Muraközéből a megszálló horvát csapatokat. A zászlóalj ezután mintegy két hónapig a Mura mentén állomásozott, és részt vett Perczel hadműveleteiben.⁶⁰ Inkey Kázmér ez idő alatti tevékenységét nem ismerjük, csak annyit tudunk, hogy amikor Csáktornyan állomásozó alakulatát november 11-én honvédszászlóaljja minősítették át, s az a 47. honvédszászlóalj nevet kapta, őt is honvéd századosná nevezték ki. Mészáros Lázár hadügyminiszter november 10-ei rendelkezése értelmében rangját és illetményét visszamenőleg, október elsejétől számították.⁶¹

A Perczel-hadtestnek a császári főerők támadását követő visszavonulása során, december 22-én a 47. honvédszászlóalj is elhagyta Zala megyét. A zalai alakulat a december 30-ai, súlyos vereséggel végződő móri ütközetben a jobbszárnyon foglalt állást, négy ágyúval. Mivel a megsemmisítő császári támadás elkerülte a jobbszárnyat, a zászlóalj az ágyúkat megmentve, veszteségek nélkül tudott visszavonulni. A 47. honvédszászlóalj 1849 januárjának első napjaiban Budán teljesített előőrsi szolgálatot, majd 5-én vonult ki a magyar fővárosból. A következő hetekben a középponti mozgó sereg alakulataként tevékenykedtek az Alföldön – január 22-én a szolnoki, 25-én pedig a ceglédi összecsapásoknak voltak részesei –, február elejétől pedig a felső-tiszai hadtest kötelékében vettek részt a további hadműveletekben.⁶²

Miután a császáriak egyik utóvédjét megfutamító, 1849. február 14-ei ternaljai ütközetben az ekkor már dandárparancsnoki teendőket is ellátó Gyika Jenő őrnagy megsebesült, a rangidős századosnak, Inkey Kázmérnak adta át a 47. honvédszászlóalj parancsnokságát. Nem tudjuk, hogy a váltásra pontosan melyik napon került sor, annyi bizonyos azonban, hogy február 24-én Pétervásáránál már Inkey százados vezényelte támadásra a zalai

⁵⁶ PFL Chernel Kálmán kézírata, I. k. 67/c. o. Közli: *Molnár* 1991. 231. o.

⁵⁷ Az alakulat első parancsnokának részletes életrajzát lásd *Molnár* 2019. 133–149. o.

⁵⁸ MNL ZML ÁB jkv. 1848:2087. Közli: Nagykanizsa és környéke, I. k. 251–252. o. Vö. *Barbarits* 1929. 55. o.; *Molnár* 1987. 118. o.; *Hermann* 2020. 38. o. Palocsay Józsefről lásd *Bona* 2015. II. k. 454. o.

⁵⁹ MNL ZML ÁB ir. 1848:2093. Gyika Jenő levele Zala megye Állandó Bizottmányához. Zalaegerszeg, 1848. október 10. Közli: A 47. honvédszászlóalj története, 213–214. o.

⁶⁰ *Hermann* 2020. 48–59. o. Tekintettel e frissen megjelent, rendkívül alapos és részletes feldolgozásra, tanulmányomban csak vázlatosan foglalkozom a Zala megyei önkéntes mozgó nemzetőrszászlóalj, illetve a 47. honvédszászlóalj egészének történetével.

⁶¹ *Közlöny*, 1848. november 12. (155. sz.) 745–746. o.; *Kossuth Hirlapja*, 1848. november 15. (118. sz.) 520. o.

⁶² *Hermann* 2020. 59–76. o.

alakulatot.⁶³ A zászlóalj katonái Inkey Kázmér vezetésével derekasan harcoltak a február 26–27-ei, vesztés kápolnai csatában is, melynek különösen a második napján vívtak bátor, önfeláldozó küzdelmet.⁶⁴ Inkey ugyan nem rendelkezett katonai képzettséggel és szolgálati tapasztalatokkal, mint elődje, Gyika Jenő őrnagy, ez irányú parancsnoki-szakmai hiányosságait azonban magabiztos, imponáló fellépéssel, esetenként virtuskodásba átcsapó bátorsággal igyekezett pótolni. Szabó Sámuel honvéd százados emlékirata szerint Inkey február 27-én személyesen vezette rohamra alakulatát a kápolnai major visszafoglalására. Ugyanő örökítette meg azt is, hogy amikor két nappal később, Egerfarmosnál a 47. honvédzászlóalj órákig ágyútűzben állva, utóvédként fedezte a magyar sereg visszavonulását, az alakulatát halált megvető bátorsággal vezénylő, annak személyes helytállásával példát mutató Inkey „nagy hidegvérűséget tanúsított: lóháton, kezeit keresztbe fonva az front előtt mozdulatlan állott” a gyilkos ágyútűzben.⁶⁵ Klapka György honvéd ezredes, az I. hadtest parancsnoka a fentiek elismeréseként március 15-e körül őrnagyi kinevezésre terjesztette fel Inkey Kázmér századost, a zalai alakulat ideiglenes parancsnokát.⁶⁶

1849 tavaszán egy kellemetlen családi ügy érintette Inkey Kázmért. Március 24-én Losoncon elfogták bátyját, a cs. kir. I. (Civalart) dzsidásezred őrnagyaként hazája ellen harcoló – s ezért már korábban, 1848 novemberében hazaárulónak nyilvánított – Inkey Eduárdot. A foglyul ejtett császári őrnagyot Tiszafüredre szállították, ahol – állítása szerint – azonnal rögtönítélettel fel akarták akasztani (vagy főbe akarták lőni). Ezt a történet egyik változata szerint a honvédségnél szolgáló korábbi királyi testőrtársai akadályozták meg, a másik verzió szerint viszont Kossuth Lajos kormányzóelnök a vádlott öccse, Kázmér kérésére tekintett el az ítélet végrehajtásától. Az bizonyos, hogy Inkey Kázmér valóban Kossuthhoz folyamodott kegyelemért, és a kormányzóelnök, méltányolva a fogoly magyar hadseregnél szolgáló, „magának érdemeket szerzett”, „derék testvérének” kérését, egy ideig halasztotta is a császári őrnagy elleni eljárást. Inkey Eduárd ügyét végül április 30-án kezdte tárgyalni a nagykállói vésztörvényszék, s valószínűleg halálra ítélték, illetve ítéletét végrehajtották volna, ha Vukovics Sebő igazságügyi miniszter május 9-én nem oszlatja fel a törvényszéket egy vitatható halálos ítélet miatt. A büntetőeljárást ezek után a miskolci vésztörvényszéknek kellett volna lefolytatnia, az azonban meg sem alakult, ezért Inkey Eduárd ügye a szabadságharc idején nem jutott el az ítélethozatalig.⁶⁷

A 47. honvédzászlóalj időközben Inkey Kázmér százados vezetésével küzdötté végig a tavaszi hadjárat győztes összecsapásait: az április 4-ei tápióbicskei ütközetet, az április 6-ai isaszegi csatát, valamint az április 10-ei váci és április 19-ei nagysallói ütközetet.⁶⁸ Amikor Tápióbicskénél az átmenetileg visszavonuló magyar csapatok átkeltek a Tápión, a zalai alakulat honvédei távol voltak a folyó hídjától, ezért az ellenséges golyózáporban a Tápió térdig – helyenként derékig – érő mocsarán kellett átgázolniuk. Közéjük tarto-

⁶³ Hermann 2020. 77., 80. o.

⁶⁴ Hermann 2020. 81–87. o.

⁶⁵ Hermann 2010a. 147–148. o. Vö. A 47. honvédzászlóalj története, 238–239. o.

⁶⁶ HL 1848–49. 51/166. Vö. Hermann 2020. 90. o.

⁶⁷ KLÖM XV. k. 104–105. o. (Kossuth Lajos átirata Görgei Artúr tábornokhoz. Debrecen, 1849. április 24.); Hermann 2020. 94–96. o. A történet „regényes” feldolgozását Kossuth és Inkey Kázmér fiktív párbeszédével lásd Farkas 1920. 1247–1249. o.

⁶⁸ Hermann 2000. 97–108. o.

zott zászlóaljparancsnokuk, Inkey Kázmér is, aki azonban – Szabó Sámuel visszaemlékezése szerint – „míg nehéz testével a mocsáron átgázolt, úgy kifáradott, hogy két honvéd vezetése mellett tudott csak menni”.⁶⁹ Noha a 47. honvédszászlóalj április 10-én, Vácnál egy átkaroló mozdulatot hajtott végre, s legfeljebb az ütközet végén, a Vácról már kiszorított ellenség üldözésekor avatkozott be a harcokba, Bátori Sulcz Bódog honvéd alezredes, dandárparancsnok későbbi (június 3-ai) előterjesztése szerint azonban Inkey Kázmér, aki „mindaddig a csatákban zászlóalját vitézül és bátran vezette, különösen kitüntette magát a váci csatában, melyért meg is jutalmaztatott”.⁷⁰

Görgei Artúr honvéd vezérőrnagy valóban a váci ütközetet követően, április 12-én léptette elő Inkey Kázmér századost őrnaggyá és tüntette ki a Magyar Katonai Érdemrend III. osztályával.⁷¹ Inkey előléptetését – április 10-étől számított ranggal és illetménnyel –, valamint a 47. honvédszászlóalj parancsnokául való kinevezését Kossuth kormányzóelnök április 18-án hagyta jóvá,⁷² s a „váci ütközet alkalmával különös vitézség”-éért Görgeitől kapott kitüntetését is ugyanezen a napon erősítette meg Mészáros Lázár hadügyminiszter.⁷³ Az április 19-ei nagysallói ütközetről szólva, Klapka György is elismerően nyilatkozott az Inkey vezette zalai honvédalakulatról: „Az ellenség élénk küzdelem után a magaslatról ledobattott, Fakóvezekényre visszanyomatott, aminél a 47. zászlóalj Inkey Kázmér vitéz őrnagy alatt leginkább kitüntette magát.”⁷⁴

Inkey négy nappal később, április 23-án Komáromban volt alakulatával, onnan terjesztette fel zászlóalja tábori lelkészének, valamint négy tisztjének kinevezési javaslatát.⁷⁵ Újabb három nap elteltével került sor Komáromnál arra a csatára, amelyben a 47. honvédszászlóalj komoly veszedelemben forgott és súlyos veszteségeket szenvedett. Amikor a magyar főserég április 26-án a Dunán átkelve, a folyó jobb partján indított támadást az ostromlott Komárom felmentésére, a 47. honvédszászlóalj a balszárnyon nyomult előre, egy fél tüzérszázad és négy huszárszázad támogatásával. Éder József hadnagy visszaemlékezése szerint az alakulat honvédei, látva a centrum eredményes előretörését, bosszankodtak, hogy nekik tétlenül kell vesztegelniük, ezért őrnagyuk, „Inkey Kázmér, a merész katona, gyorsabb előnyomulásra vezényelt”. A császáriak azonban váratlanul gyors ellentámadást indítottak a magyar balszárny ellen: a cs. kir. 5. és 8. vértesezred túlerőben lévő lovassága visszaszorította a huszárokat, a nyílt sorokban előrenyomuló 47. honvédszászlóaljat pedig olyan hamar körülvette, hogy nem maradt idejük négyszöget formálni a vértések támadásának elhárítására. A császári lovasság tisztjei tört magyarsággal szólították fel a honvédeket a fegyverletételre, mire Inkey őrnagy – miként Éder hadnagy megörökítette – „tüdejének egész erejével ordított vissza: »Lőjétek fiúk, az irgalmát, meg ne add magad, Zala!»”. A zászlóalj sortüzet adott, erre a bekerítés némileg tágult, de a vértések rövid idő múlva ismét szorosan körülfojták az alakulatot. A zászlóalj megint kivágta magát, s megkezdte a visszavonulást, majd amikor a császári lovasság harmadszor is be

⁶⁹ Hermann 2010a. 150. o. Vö. A 47. honvédszászlóalj története, 99. o.

⁷⁰ Hermann 2020. 104–105. o. Bátori Sulcz Bódogról lásd Bona 2015. I. k. 180. o.

⁷¹ HL 1848–49. 21/263. Görgei napiparancsa. Vác, 1849. április 12.; MNL OL H 75. HM Ált. 1849:10.458. Görgei felterjesztése a Hadügyminisztériumhoz. Vác, 1849. április 12. Vö. Hermann 2020. 105. o.

⁷² Közlöny, 1849. április 20. (84. sz.) 307. o.

⁷³ Közlöny, 1849. április 22. (86. sz.) 315. o.

⁷⁴ Klapka 1986. 222. o.

⁷⁵ HL 1848–49. 23/322. Inkey Kázmér tiszti előterjesztése. Komárom, 1849. április 23. Vö. Hermann 2020. 108. o.

akarta őket keríteni, futásnak eredtek, hogy kijussanak a gyűrűből. A menekülőben lévő zalai alakulatot végül a 26. honvédszászlóalj bátor fellépése mentette meg a megsemmisüléstől: megrohanták a vérteseket, majd zárt tömeget alakítva tartották fel azok rohamát, egészen addig, míg a honvédtüzérség elűzte őket.⁷⁶

A komáromi csata után az I. hadtestet is Buda ostromára vonták vissza. A 47. honvédszászlóalj május 4-étől a Kis-Svábhegyen állomásozott, s ott egy 12 fontos ágyúüteg fedezetét látta el.⁷⁷ Egressy Ákos hadnagy emlékirata szerint a fővárosi polgárság rendszeresen látogatta a honvédeket, hogy enni- és innivalókkal lássa el őket. „Viszonzásul őrnagyunk, a lovagias Inkey Kázmér – emlékezett Egressy – a Sárközi lelkes zenekarával kedveskedett vendégeinknek, s napestig húzatta a legszebb, legnépszerűbb magyar dalokat”. Sárközi Ferenc prímás nevezetes cigányzenekarát Inkey a saját költségén fogadta fel, öltöztette díszes egyenruhába és látta el, a zenészek pedig egészen a fegyverletételig buzdították harcra vagy szórakoztatták a zalai honvédeket.⁷⁸

A 47. honvédszászlóalj legfényesebb haditette Buda várának 1849. május 21-ei bevételé volt; az ostromlók élén hatoltak be a várba, s elsőként az ő zászlótartójuk, Püspöky Grácián tüzte ki a vár falára a magyar zászlót.⁷⁹ Antos János százados, aki vezérkari tisztként az I. hadtest karsegége volt, a Budavár bevételéről szóló jelentésében – Nagysándor József tábornok, Máriássy János ezredes és Driquet Péter alezredes mellett – a nap hősei között említette Inkey Kázmér őrnagyot, aki „szinte vitézül, ritka elszántsággal vezénylette zászlóalját”⁸⁰ Máriássy ezredes még a várba való behatolás előtt, az ostromlétráknál találkozott a 47. honvédszászlóalj parancsnokával, aki lelkesen buzdította embereit az előnyomulásra. Máriássy emlékei szerint a zalai alakulat létrákon ostromolta meg a várfalat,⁸¹ s egy korabeli hírlapi tudósítás is erről számolt be: „A 47. zászlóalj élén vitéz őrnagya, a még a csataterén alezredessé nevezett Inkey meghágá hágcsókon a bástyát.”⁸² Valószínűbb azonban, hogy Egressy Ákos hadnagy emlékezett pontosabban, és Inkey a Fehérvári kapu melletti körbástyától jobbra, az ostromágyúk által nyitott résen, a várfal meredek omladékan vezette rohamra a zalai honvédeket.⁸³ Az ostrom leghitelesebb ábrázolásai, Than Mór litográfiája és vízfestménye is így örökítették meg e hősi jelenetet: a művész elmondása szerint a kép jobb oldalán, a honvédek élén látható törzstiszt, a füstfelhőből felemelt kardjával kiemelkedő alak nem más, mint Inkey Kázmér honvéd őrnagy.⁸⁴

Egressy Ákos emlékirata szerint Budavár bevételé után Görgei Artúr tábornok, a honvédsereg fővezére a 47. honvédszászlóalj tisztjeit halmozta el a legtöbb dicsérettel. Miközben zászlajukra tüzte a harmadosztályú katonai érdemjelet, állítólag kijelentette, hogy ez a kitüntetés, addig is, míg az alakulat minden egyes tisztjét hasonlóval díszítheti fel,

⁷⁶ Éder 1892. 193. o. Újabb közlése: A 47. honvédszászlóalj története, 268–269. o. Vö. Hermann 2020. 109–111. o.

⁷⁷ Hermann 2020. 114. o.

⁷⁸ Egressy 1893. 115., 128–130. o. Vö. A 47. honvédszászlóalj története, 274., 282. o.

⁷⁹ Molnár 1997. 286–295. o.

⁸⁰ MNL OL R 295. 1. cs. 3. t. Antos János százados jelentése Klapka György tábornokhoz. Buda, 1849. május 21. Közli: Budavár bevételének emlékezete 524–526. o. Antos János életrajzi és szolgálati adatait lásd Bona 2015. I. k. 158–159. o.

⁸¹ Máriássy 1999. 128–129. o.

⁸² Marcius Tizenötödike, 1849. május 23. (29. sz.) 113. o.

⁸³ Egressy 1893. 117–120. o. Vö. A 47. honvédszászlóalj története, 276–277. o.

⁸⁴ Than Mór elbeszélésére hivatkozik a *Vasárnapi Ujság*, 1893. június 25. (26. sz.) 434. o. Budavár ostromának egykorú rajza.

mindnyájukat megilleti. Egressy szintén tudni vélte, hogy Inkey hősiességéért alezredesi rangot nyert,⁸⁵ ez azonban nem felel meg a valóságnak. Zalában később legenda keringett arról is, hogy Görgei veres sapkával akarta kitüntetni a 47. honvédszászlóaljat, s csak őrnaggyuk kérésére állt el ettől: „Így is a vakmerőségig bátrak, tüzesek – mondta [állítólag] Inkey –, akkor meg nem lehet velők bírni, s elpusztul az egész zászlóalj.”⁸⁶

Egy császári hírszerzőjelentés szerint Buda bevétele után olyan honvédtisztek érkeztek szabadságra Nagykanizsára, akik jelen voltak az ostromnál, azt a hírt hozva, hogy „az első volt a 47. zászlóalj Inkey Kázmér őrnaggyal; Görgei azonnal ezredessé nevezte ki”. Az osztrák hírszerzők úgy értesültek, hogy „Inkey a feleségével Kanizsán volt”, és május 30-án ment vissza alakulatához.⁸⁷ Inkey május végén valóban Zalában tartózkodott szabadságon; 26-án Szentmihályon, 30-án pedig Bánfa-pusztán járva, személyesen jelölt ki családi ügyeinek képviselőjére egy-egy ügyvédet.⁸⁸ Távolléte idején átmenetileg az egyik századparancsnoknak, Csillagh László századosnak adta át a 47. honvédszászlóalj vezetését. Május 27-én Csillagh százados kérte ideiglenes zászlóaljparancsnokként az I. hadtest parancsnokságától, hogy gondoskodjanak a zalai alakulat teljesen elrongyolódott ruházatainak pótlásáról,⁸⁹ és alakulata nevében június első hetében is ő láttamozta a kiadott napi-parancsokat.⁹⁰

Inkey Kázmér június 10-ére visszatért az akkor már Nyitrától délnyugatra, a Vág folyó közelében fekvő Mocsonokon állomásozó 47. honvédszászlóaljhoz, s ismét átvette a parancsnoki teendőket; aznap ő terjesztette fel az alakulat löfegyvereinek kimutatását.⁹¹ Június 15-e és 20-a között a Vág menti Sempténél, június 21-én pedig Szerednél történtek kisebb-nagyobb összeütközések, melyekben a zalai zászlóaljat már Inkey őrnagy vezényelte teljes jogú parancsnokként. Amikor június 17-én a 47. honvédszászlóalj egy része Hosszúfalu és Vágújlak felé járőrözött, kisebb összecsapásra került sor Sempte előterében.⁹² Erről egy érdekes epizódot jegyzett fel naplójában a császári vértések egyik századosa, Philip Kolowrat gróf: „Délután egy lovaglóruhába öltözött, szép lovakon ülő férfiak által kísért hölgyet láttunk az ellenséges állásokban, az előőrök vonalában lovagolni. A tüzereknél leszállt a lóról, és egy ágyút sütött el ránk.” Az amazon, aki ezt a nevezetes tettet végrehajtotta, egy észbontóan szép asszony volt – magyarázta a jelenetet a napló-részletet közlő osztrák történész, aki a lovast Inkey Kázmér nejével, Berchtold Eleonóra grófnővel azonosította.⁹³

A szabadságharc alatt nemcsak Inkey alakja emelkedett legendássá, de a feleségéé is, aki – noha alig múlt 18 éves – mindvégig a férje közelében volt a hadjárat során, s nemcsak a táborban, hanem a csatákban is az oldalán lovagolt. „Nem tudom, költőinek

⁸⁵ Egressy 1893. 123. o. Vö. A 47. honvédszászlóalj története, 279. o.

⁸⁶ *Magyar Paizs*, 1907. január 31. (5. sz.) 4. o. Zalaegerszegi 48-as honvédek.

⁸⁷ A Dimatschek alezredes által küldött, Varasdon, 1849. május 30-án kelt hírszerzőjelentést közli: Nagykanizsa és környéke II. k. 139. o.

⁸⁸ MNL ZML kgv. ir. 1849. május, szám nélkül. Sümeghy Ferenc főszolgabíró és Thassy Lajos alszolgabíró jelentései. Keszthely, 1849. május 31.

⁸⁹ HL 1848–49. 30/217. Csillagh László százados jelentése az I. hadtest parancsnokságához. Buda, 1849. május 27. Közli: A 47. honvédszászlóalj története, 231. o.

⁹⁰ Hermann 2020. 124. o.

⁹¹ MNL OL H 147. 12. d. 5. tétel. A 47. honvédszászlóalj parancsnokságának kimutatása az alakulat löfegyvereiről. Mocsonok, 1849. június 10. Közli: Hermann 2020. 125. o.

⁹² Hermann 2020. 125–130. o.

⁹³ *Wacquant* 1900. 204. o. (A mű szerzője valójában Ferdinand Strobl von Ravelsberger volt.)

mondjam-e vagy hajmeresztőnek – emlékezett rájuk Degré Alajos –, mikor az ágyú- és puskagolyók zápora közt zászlóaljja élén fel-le vágta a bátor szívé őrnagy, parancsokat osztva, s oldalánál vele versenyt halad az az eszményi szépség. Olyan, mint egy tündérrege királynője, ahogy a ködfátyolból kibontakozik... A csapat úgy tekintette, mintha egy angyal szállt volna le a mennyből az ő védelmőkre, s bármennyire a halál torkában voltak is, őt látva, senki sem gondolt a halálra.”⁹⁴ Egressy Ákos hadnagy szintén úgy emlékezett, hogy Berchtold Eleonóra grófnő híven, elszántan kísérte Inkeyt az egész hadjárat alatt, s olykor a csaták színhelyén is megjelent lóháton a férje oldalán. Amikor a zalai alakulat 1849 júniusában, a harcok szünetében táncvigalmakat rendezett Mocsonokon, a főrendező Inkey őrnagy volt, „a bálanya tisztét pedig neje, az éppoly előkelő, mint eszményi szép Inkey bárónő [helyesen: grófnő] vállalta el”, aki maga gondoskodott a zászlóalj Sárközi Ferenc prímás vezette, nevezetes cigányzenekaráról is.⁹⁵ Egressy másik elbeszélése szerint a mocsonoki mulatság résztvevői nem báli, hanem egyszerű, magyaros ruhában jelentek meg, a bálanya, Inkey grófnő pedig oly gracózitással [kecsesen, bájosan] vitte a ház úrnői tisztét, hogy a nagyszámú vendégsereg egy rég megszokott társaságnak tűnt fel”, s az arcokon jókedv, lelkesedés tükröződött.⁹⁶

Az Inkey Kázmér őrnagy vezette 47. honvédszászlóalj a júniusi Vág-menti hadjáratot követően július 11-én ismét Komáromnál, július 15-én és 17-én pedig Vácnál vívott csatát, majd a magyar főerőkkel együtt, jókora kerülővel, Rimaszombat, Miskolc, Nagykálló és Nagyvárad érintésével Arad térségébe vonult, ahova augusztus 9-én érkezett meg. Útközben, augusztus 2-án résztvevője volt a debreceni ütközetnek, utolsó harcát pedig a német-ság-újsági ütközetben vívta, augusztus 11-én. Másnap délben Világosra érve és ott tábort ütve tudták meg, hogy küzdelmük véget ért, leteszik a fegyvert.⁹⁷

A szőlősi síkon, 1849. augusztus 13-án történt fegyverletételkor Inkey négyszögbe állította fel a zászlóalj legénységét és beszédet intézett hozzájuk, melyben megkérte őket, hogy – miként Spur János főhadnagy írta visszaemlékezésében – „a meglévő viszonyokkal számolva, a sorssal kibéküljenek; megköszönvén mindenkor tanúsított odaadásokat, kezet fogva minden egyes legénnyel, búcsúzott el sírva”.⁹⁸ Inkey ekkor állítólag hadosztályparancsnokának, Máriássy János ezredesnek adta át emlékül azt a III. osztályú érdemrendet, amivel Görgői Buda bevétele alkalmával felékesítette a zalai alakulat zászlaját, a zászlót pedig valószínűleg feldarabolták és a tisztek között osztották szét.⁹⁹ Néhány nappal később találkozott Inkeyvel és „igen szép, művelt és szeretetre méltó feleségével” Kászonyi Dániel (korábban segéd-kormánybiztos, majd honvéd főhadnagy), aki rá akarta venni őket, hogy menjenek vele a még magyar kézen lévő Komáromba. Inkey – Kászonyi állítása szerint – kinevette, mert úgy gondolta, hogy „hamarosan visszakapja zászlóaljja parancsnokságát, mégpedig az oroszoktól, akik aztán a magyarokkal együtt fogják meg-támadni Ausztriát”.¹⁰⁰

⁹⁴ Degré 1983. 397. o.

⁹⁵ Egressy 1893. 128–130. o. Vö. A 47. honvédszászlóalj története, 281–282. o.

⁹⁶ Hegedűs 1904. 2–3. o.

⁹⁷ Hermann 2020. 135–156. o.

⁹⁸ MNL OL R 31. 1. cs. 1. t. 2028. Spur János visszaemlékezése. Közli: A 47. honvédszászlóalj története, 263. o. Vö. Hermann 2020. 156–157. o.

⁹⁹ Máriássy 1999. 205. o.; Hermann 2020. 157. o.

¹⁰⁰ Kászonyi 1983. 263. o.

Erre, mint tudjuk, nem került sor. A volt honvédeket büntetésül besorozták a cs. kir. hadseregbe, s ez a sors várt mindazokra a honvédtisztekre is, akik korábban nem szolgáltak katonaként a császáriaknál. Inkey azért sem kerülhette el e megtorlást, mert ő is szerepelt a zalai forradalmi vezetők névsorában, amit a Zalaegerszeget megszálló császári csapatok parancsnoka, Burits vezérőrnagy 1849. január 4-én küldött meg Nugent tábornoszernagynak. A 47 nevet tartalmazó listán az alábbiakat olvashatjuk róla: „Inkey Kázmér Pacsán – a legkártékonyabb szónokok egyikeként ismert és a jelenlegi népfelkelés szervezője”.¹⁰¹ (A jellemzés több szempontból is pontatlan: Inkey állandó lakhelye nem Pacsa, hanem Bánfa-pusztá volt, nem a népfelkelést, hanem a nemzetőrséget szervezte, s ekkor már – mint láttuk – nem Zalában, hanem a fővárosban volt a 47. honvédszászlóalj századosaként.) Inkey Kázmért 1850. január 31-én közemberként sorozták be a cs. kir. 9. (Liechtenstein) huszárezredhez, melynek abban az évben már a magyar vész-törvénytől megmenekült bátyja, Inkey Eduard alezredes volt a parancsnok-helyettese. Lehet, hogy ez a körülmény is közrejátszott abban, hogy április 1-jétől a cs. kir. 2. (Bajor király) dragonyosezredhez helyezték át.¹⁰²

Berchtold Eleonóra grófnő valamikor 1850. május 22. előtt a székesfehérvári cs. kir. katonai kerületi parancsnoksághoz folyamodott, kérve férjének 500 ezüstforint váltságdíj lefizetése ellenében való elbocsátását. A parancsnokság átirata nyomán a székesfehérvári kerületi főispán utasította Zala cs. kir. megyefőnökét, Bogyay Lajost, miszerint vizsgálta ki a folyamodvány tartalmát, különösen azt, hogy „az elbocsátandó forradalmilag nincs-e különösen terhelve”. A Kapornaki járás cs. kir. főszolgabírája, Oszterhueber Kristóf által június elején lefolytatott vizsgálat – noha annak iratait nem ismerjük – Inkeyre nézve kedvezően zárulhatott, mert a megyefőnök június 18-ai felterjesztésére október 16-án azt a választ adta a katonai kerületi parancsnokság, hogy „Inkey Kázmér besorozott honvédek a katonaságtól elbocsátása ajánlat útján megengedtetvén”, azzal a feltétellel, ha hozzátartozói előbb lefizetik a soproni hadipénztárnál a szabályszerű, 500 pengőforintnyi váltságdíjat.¹⁰³ A 2. dragonyosezrednél vezetett törzskönyvi lapja szerint Inkey Kázmért 600 forint lefizetése ellenében 1850. december 28-án bocsátották el a császári hadseregből.¹⁰⁴

Inkey az 1850-es években mintegy 480 holdas bánfa-pusztai birtokára visszavonulva gazdálkodott. A 21 holdas belső telken nemesi kastély, földesúri lakóház állt, cseléd- és gazdasági épületekkel, valamint dísz- és gyümölcsös kerttel. A birtok túlnyomó részét (70 százalékát, 336 holdat) szántóföldként, a többi pedig rétként (55 hold), legelőként (43 hold) és erdőként (25 hold) hasznosították.¹⁰⁵ Inkey gazdálkodásának utolsó éveiben, 1867

¹⁰¹ Hermann 2010b. 164–166., 186., 210. o.

¹⁰² KA Grundbuch 2. DR 5/2. (vö. Bona 2020. 175. o.); Militär-Schematismus 1850. 409. o., 1851. 425. o.; HL Tiszti akv. lapok 4169. Inkey Kázmér honvéd alezredes 1867 utáni szolgálati lapjai szerint a besorozása 1850. január 15-én történt, áthelyezésére pedig május 15-én került sor a cs. kir. 10. vértesezredhez. (Inkey reaktiválása idején már az utóbbi elnevezést, pontosabban a 10. dragonyosezred nevet viselte a korábbi 2. dragonyosezred.)

¹⁰³ MNL ZML Megyefőnöki ir. 289. d. 1850. IX. U. 1985.; MNL ZML Kapornaki cs. k. főszb. Közig. ir. 1850:397.

¹⁰⁴ KA Grundbuch 2. DR 5/2. Vö. Bona 2020. 175. o. Elbocsátása a későbbi szolgálati lapja szerint 1850. október 1-jén történt, 500 forint váltságdíj lefizetése mellett. (HL Tiszti akv. lapok 4169.)

¹⁰⁵ MNL ZML Zeg. j. Telekkv. ir. Nemesrádó (Rád), 325. és 506. sz. Vö. *Budapesti Közlöny*, 1867. augusztus 1. (117. sz.) 1290. o. (A bánfa-pusztai birtok árverési hirdetménye.)

körül a 47. honvédszászlóalj egykori őrmesterét, Mauz (vagy Marosfy) Jánost alkalmazta Bánfa-pusztán ideiglenes gazdatisztként.¹⁰⁶

Inkey Kázmér ez időszakbeli magánéletéről keveset tudunk. Egy évtizeddel korábban, az 1840-es években még a nagykanizsai Batthyány-uradalomhoz tartozó szepetneki erdő vadászati jogát bérbé véve rendezett el barátaival közös vadászatokat,¹⁰⁷ az 1850-es években azonban már e szenvedélyének sem szívesen hódolt. Rokonai, barátai körében továbbra is részt vett ugyan a vadászatokon, de puskáját – sógora, Báthor Géza állítása szerint – ritkán sütötte el, noha a legjobb lövők közé sorolták. (Báthor 1851 januárjában vette feleségül Inkey Szidóniát, miután annak első férje, Csány Elek 1847 nyarán elhunyt.) Báthor vadászati beszámolójában olvashatjuk sógoráról az alábbiakat: „Társaságunkban volt Inkey Kázmér is, kire ugyan nem lehet ráfogni, hogy szenvedélyes vadász volna, mert csak a legnagyobb kényelemmel és ott, hol igen sok a vad, szeret vadászni, s azon gyöngye oldaláról is ismerjük, hogy legjobban szereti az ízletesen elkészített vadat a tálban látni.”¹⁰⁸

Inkey Kázmér és Berchtold Eleonóra grófnő első gyermeke 1858. szeptember 2-án született Bánfa-pusztán, és két nap múlva Tivadar (Ödön, Károly, Gusztáv) névre keresztelték.¹⁰⁹ Három évvel később tragikus csapások érték a családot: Inkey feleségének 1861. augusztus 26-án ikerfiak születtek, akiket „szükség esetében” Neitra Katalin bába keresztelt meg (Ferenc és Zsigmond névre). A gyermekek azonban még aznap, „születésük és megkeresztelésük után azonnal meghaltak”,¹¹⁰ s három héttel később, szeptember 19-én 30 éves korában „gyermekágyi ideglázban” elhunyt a szépséges Berchtold Eleonóra grófnő is.¹¹¹ Inkey félárván maradt fia, akit a korabeli források Tódorként is emlegetnek, 10. életévében, 1867 februárjában – feltehetőleg Kázmér bátyja, Inkey Edmund báró, akkor már nyugalmazott császári királyi vezérőrnagy támogatásával – felvételt nyert a bécsi Theresianumba, a Monarchia főtisztviselői utánpótlásának nevelésére szolgáló rangos polgári reálgimnáziumba,¹¹² alig egy évvel később, 1868. március 15-én pedig emeltt császári és királyi nemes apróddá nevezte ki az uralkodó.¹¹³ Inkey Tivadar Bécsben iskolatársa és – állítólag – legjobb barátja volt az intézet egyik leghíresebb növendékének, Alfonz spanyol trónörökösnek (aki még diákkorában, 1870 júniusában XII. Alfonz néven Spanyolország címzetes királya lett).¹¹⁴

Amikor az 1861. évi rövid alkotmányos időszakot követő provizórium végén, 1865-ben Magyarországon megkezdődött az alkotmányosság helyreállítása, s az uralkodó Festetics György gróftól nevezte ki Zala megye főispánjává, a főispán rövidesen megalakította a vármegye új tisztikarát. Festetics nem tartott tisztújítást, hanem az általa kinevezett

¹⁰⁶ MNL ZML Kapornaki j. közp. Közig. ir. 1867:893. Kimutató a Bánfa-pusztán tartózkodó honvédek-ről, Szentpéterúr, 1867. június 29.; Uo. „Kapornaki főszolgabírói járásban lakó honvédeknek, ugyanazok özvegyeinek és árváinak összeírása 1867.”

¹⁰⁷ *Vadász-lap*, 1892. július 15. (20. sz.) 264. o. Egy farkas-vadászat a régi időkben.

¹⁰⁸ *Bátor* 1859. 95–98. o. Báthor Gézára lásd *Pajkossy* 2015. 62–63. o.

¹⁰⁹ Szentpéterúri római katolikus plébánia keresztelési anyakönyvei. 70/1858. sz. Vö. *Szluha* 2011. 1. k. 637. o.

¹¹⁰ Szentpéterúri római katolikus plébánia keresztelési anyakönyvei. 56/1861. és 57/1861. sz.

¹¹¹ Szentpéterúri római katolikus plébánia halotti anyakönyvei. 46/1861. sz.

¹¹² *Sürgöny*, 1867. február 13. (36. sz.) 2. o. Inkey Eduárdra lásd *Militár-Schematismus* 1864. 904. o.

¹¹³ *Budapesti Közlöny*, 1868. március 19. (66. sz.) 815. o. Vö. Tiszti czim- és névtár 1873. 11. o.

¹¹⁴ *Letorière* 1896. 135. o. Vö. *Vay* 1908. 25. o.

első- és másodalispántól kért jelölteket azokra a tisztségekre, amelyeket a provizórium idején népszerűtlenné vált, bizalmat veszett hivatalnokok töltöttek be.¹¹⁵ Az alispánok a megyét beutazva kértek javaslatokat az új tisztségviselőkre. Botka Mihály első alispán 1865. október 20-án Nagykanizsára látogatott, és a Zöldfa szálloda nagytermébe hívta össze magánértekezletre a város, valamint Kiskanizsa földműveseit. „Az egybegyűltek egyhangúlag Inkey Kazimirt kiálták ki főbírónak”, a város értelmisége viszont inkább rokonát, a „tisztelőben álló s igazságszerető Inkey László urat” látta volna szívesebben a Kapornaki járás főszolgabírójának székében. Felkérésüket azonban sem Inkey László, sem másik jelöltjük, Martinkovits Károly nem fogadta el, így végül a nagykanizsai értelmiségiek is hozzájárultak Inkey Kázmér kinevezéséhez.¹¹⁶

Gróf Festetics György főispán – Inkey Kázmér állítása szerint – 1865. október 9-én nevezte ki a Kapornaki járás főszolgabírójává, hivatalosan azonban november 1-jétől látta el hivatalát.¹¹⁷ Megbízatása mintegy másfél esztendeig, az 1867. május 6-án lezajlott alkotmányos tisztújításig tartott; ekkor Martinkovits Károly – az 56. honvédszászlóalj egykori századosa – váltotta fel főszolgabírói tisztségében.¹¹⁸ A megözvegyült, fiát egyedül nevelő Inkey anyagi helyzete hivatalának elvesztése után „nyomasztó” volt,¹¹⁹ ezért 1867 szeptemberében állami végkielégítésért folyamodott. Zala vármegye alispáni hivatala – „tekintve folyamodó szorult anyagi viszonyát és azon körülményt, miszerint nevezett a tisztújítás után minden kereseti forrás nélkül maradt” –, Inkey számára hat havi végkielégítés kiutalását kérte a belügyminisztériumtól. A belügyminisztérium október 6-án (évi 1000 forintos fizetése alapján, szolgálati idejét is figyelme véve) öthónapi fizetésének megfelelő, 417 forintnyi végkielégítést ítél meg Inkeynek.¹²⁰

Inkey Kázmér indokoltan emlegette anyagi nehézségeit: miután 1867-re fizetése képtelenné vált, hitelezői, Lang Jeromos és a bécsi Vindobona bank (akinek, illetve amelynek összesen 15 675 forintnyi tőkével és annak járulékaival tartozott) lefoglaltatta és elárvereztette 66 775 forint értékűre becsült bánfa-pusztai birtokát.¹²¹ A Zala vármegye polgári törvényszéke mint telekkönyvi hatóság által 1867. október 30-ára Bánfa-pusztára kitűzött első árverésen, a becsült érték feletti áron nem kelt el a birtok, a második, ugyanott 1868. június 22-ére meghirdetett árverésen viszont, melyen már a becsült áron alul is hozzá lehetett jutni a birtokhoz,¹²² a nagyobbik hitelező, a bécsi „Vindobona Társaság” becsült értékének mintegy kétharmadáért, 43 002 forintért vásárolta meg Inkey bánfa-pusztai javait.¹²³

¹¹⁵ *Foki* 2000. 118. o.

¹¹⁶ *Zala-Somogyi Közlöny*, 1865. november 1. (31. sz.) 2. o.

¹¹⁷ MNL ZML Alisp. ir. 1867:5352. Inkey Kázmér kérelme az alispáni hivatalhoz, Bánfa, 1867. augusztus 16. (Mellette a hivatal ugyanaznap, Zalaegerszegen kelt fogalmazványa Inkey szolgálati idejének igazolásáról.)

¹¹⁸ MNL ZML Alisp. ir. 1867:5352.; Zala megye archontológiája, 319., 427. o.; *Bona* 2009. II. k. 70. o.

¹¹⁹ MNL ZML Kapornaki j. közp. Közig. ir. 1867:893. Kimutatás a Bánfa-pusztán tartózkodó honvédek-ről. Szentpéterúr, 1867. június 29.

¹²⁰ MNL ZML Alisp. ir. 1867:6054. Az alispáni hivatal felterjesztése a belügyminisztériumhoz. Zalaegerszeg, 1867. szeptember 19.; A belügyminisztérium leirata Zala vármegyének. Buda, 1867. október 3.

¹²¹ *Budapesti Közlöny*, 1867. augusztus 1. (117. sz.) 1290. o. (A bánfa-pusztai birtok árverési hirdetménye.)

¹²² *Budapesti Közlöny*, 1868. május 12. (110. sz.) 1377. o. (Árverési hirdetmény.)

¹²³ MNL ZML Zeg. jb. Telekkv. ir. Nemesrádó (Rád), 325. és 506. sz. A birtok adásvételét rögzítő telekkönyvi bejegyzés reprodukcióját közli: *Schandl* 2001. 87. o.

Mivel e második árverésen Inkey Kázmér állítólag megsértette az árvezető bíróságot, Zala vármegye közgyűlése vizsgálatot indított ellene. A vehemens vérmérsékletű Inkey ugyanis nehezen nyugodott bele birtoka elvesztésébe, s – amint kiderült – feltűzelte cselekedjeit, akik, hogy meggátolják a hivatalos eljárást, erőszakoskodtak az árverést levezető tisztségviselőkkel. Az 1870. februári közgyűlés – miként annak jegyzőkönyvében olvashatjuk – szükségtelennek ítélve és megszüntetve a további eljárást, az alábbi módon zárta le az ügyet: „igazolva van ugyan az, hogy Inkey Kazimir úr a végrehajtó bíróság irányában az ő általa oppositiónak nevezett, s arra célzott ellentállást igen is túlhajtotta, és azért az árvezető bíróságnak a panaszra méltó oka volt, tekintve mégis, hogy Inkey Kazimir úr az árverési jegyzőkönyv kitétele szerint is a bíróságot sérteni nem akarta, az eránti köteles tiszteletét az alkalommal is kijelentette, s a régebben divatozott ellentállás jogával kívánván élni, a tévedése idézte elő a szolgabíró úr megsértését, miért nyilatkozatában bocsánatot kérve, elégtételt adott”.¹²⁴

Inkey Kázmér birtoka elárverezését követően Nagykanizsára költözhetett; erre utal, hogy 1868 körül nagykanizsaiaként írták be Zala megye volt honvédek törzskönyvébe.¹²⁵ Mint egykori honvéd őrnagy, a kiegyezés után tagja lett a Zala megyei honvédegyületnek,¹²⁶ és annak képviselőjében – volt 47. zászlóaljbeli tisztársaival, Csillagh László és Hertelendy Kálmán századosokkal együtt – jelen volt a fővárosban 1867. október 28–29-én rendezett országos honvédgyűlésen.¹²⁷ Talán ott javasolták neki az egykori bajtársak, hogy kérje felvételét a kiegyezés után szervezett magyar királyi honvédségbe, s noha ekkor már 50. életévében járt, a biztosabb megélhetés reményében ismét katonának állt. (1869. évi minősítési lapja szerint „saját vagyonnal nem bír[t], pénzvviszonyai rendezetlenek” voltak, viszont úgy látták, hogy „erős, egészséges, hadi fáradalmak elviselésére alkalmas”).¹²⁸

Az uralkodó, I. Ferenc József 1869. július 26-án nevezte ki honvéd őrnaggyá, egyúttal pedig a m. kir. zala-muraközi 78. honvédzászlóalj parancsnokává.¹²⁹ Amikor néhány héttel később, Nagykanizsa város képviselő-testületének augusztus 16-ai ülésén azt indítványozták, hogy a mindaddig helyőrség nélküli város fogadjon be egy honvédzászlóaljat, Belus József gyógyszerész, a 47. honvédzászlóalj volt őrmestere – Nagykanizsa későbbi polgármestere – azt szorgalmazta, hogy a 78. zászlóaljat hozzák Nagykanizsára, mert annak parancsnoka, Inkey Kázmér köztisztviselőként álló személyiség a városban. A képviselő-testület aznapi ülése, elfogadva a javaslatot, kérelmet terjesztett a Honvédelmi Minisztérium elé egy honvédzászlóalj törzsének és századának Nagykanizsára való helyezése ügyében, és folyamodványa támogatására kérte a nagykanizsai választókerület országgyűlési képviselőjét, Csengery Antalt is. Pártfogást kérő levelükben így fogalmaztak: „Ezen bizalmas kérelmünket azon indokból tesszük, mert e zászlóalj parancsnoka, Palini Inkey Kázmér úr életének legnagyobb részét városunkban töltvén, nemcsak viszonyainkkal, de városunk lakóival is ismerős. S szíves, barátságos és vonzó modorával igen kiérdemlé azon hálánkat, melyet irányában csak részben rovunk le akkor, midőn

¹²⁴ MNL ZML kgy. jkv. 1870. február. 1085/14. sz.

¹²⁵ HL Zalai honvédek törzskönyve.

¹²⁶ *Mikár* 1869. 106. o.

¹²⁷ *A Honvéd*, 1867. november 11. (15. sz.) 119. o.

¹²⁸ HL Tiszti akv. lapok 4169.

¹²⁹ Uo.; *Politikai Ujdonságok*, 1869. augusztus 4. (31. sz.) 363. o.; *Pesti Napló*, 1869. július 30. (173. sz.) 2. o.

őt az itt állomásozni kért zászlóalj parancsnokául öhajtván kívánjuk.¹³⁰ A Honvédelmi Minisztérium a város kérésének csak részben tett eleget: Nagykanizsát ugyan kijelölték egy honvédzászlóalj székhelyül, ám oda a kért alakulat helyett a Varga Imre őrnagy parancsnoksága alatt álló 77., balaton-zalai honvédzászlóaljat helyezték, míg az Inkey Kázmér őrnagy vezette 78., zala-muraközi zászlóalj a Muraközbe, Perlakra került.¹³¹ A két alakulat közös zászlószentelésére 1871. június 11-én került sor Nagykanizsán, mely alkalommal a parancsnokok egy-egy ünnepi beszéd kíséretében nyújtották át zászlóaljainak a felszentelt zászlókat.¹³² Az ünnepségen részt vett Inkey Kázmér „nevelt leánya”, bizonyos „Stephanie” is, akit – miután az őrnagy nevére vette? – 1875-ben „Inkey Stephanie”-ként emlegettek a sajtóhíradások.¹³³

Czillich Ede honvéd ezredes a budai honvéd hadkerület parancsnoka – a szabadságharc idején honvéd ezredes és hadosztályparancsnok¹³⁴ – az 1870-ben készített törzstiszti minősítéskor Inkey őrnagy vérmérsékletét vígnak, vérmesnek, könnyen felizgathatónak találta, azonban úgy látta, hogy tud magán uralkodni és elég erélyes. Benyomása szerint Inkey „sok szellemi tehetséggel és könnyű felfogással” bírt, németül jól, franciául és latinul viszont keveset tudott. A szolgálatban feljebbvalóival igen udvarias és előzékeny, a parancsok teljesítésében pontos, az alárendeltekkel szemben pedig szigorú, némelykor kissé „elhamarkodó”, különben igazságos és jóakarátú volt. Szolgálaton kívüli magatartását így minősítette: a „társasélet különös barátja, jó körökben kedvelt társalgó, finoman művelt ember. Feljebbvalók iránt igen udvarias, társak iránt előzékeny és barátságos, alárendeltek iránt résztvevő és jóakaró”. Mindezen előnyös tulajdonságaival szemben Inkey zászlóaljparancsnoki teljesítményét jóval gyengébbnek ítélte a dandárparancsnoka: „A vezénylete alatt álló zászlóalj jól kiképeztetett. Maga a harcászati gyakorlatokban kevés gyakorlottsággal bír, a táborigazdálkodás és gyakorlatokban még igen gyenge, katonai ismeretei, de különösen gyakorlottsága még felette kevés van. Az összes benyomás egy igen szorgalmas és előre törekvő törzstisztet tüntet föl, ki azonban a tömérdek legyőzendő nehézségekkel küzd, és egyelőre kevés sikerrel.”¹³⁵

Mivel előjárói a következő évben úgy látták, hogy Inkey őrnagy rendben tartja zászlóalját, képességeit és felkészültségét pedig gyarapítani törekszik, tekintetbe véve szorgalmát és „készültsége utáni törekvését”, előléptetésre alkalmasnak ítélték, és 1872. október 27-én honvéd alezredessé nevezték ki.¹³⁶ Inkey a következő évben eléggé vegyes benyomást tett előjáróira. Zászlóaljparancsnoki minőségében megfelelőnek találták, szerintük kiváló figyelmet fordított az irodai és gazdasági ügyintézésre, úgy látták azonban, hogy a gyakorlatoknál nélkülözi a kellő biztosságot, alárendeltjeinél pedig inkább fenntartani, semmint fokozni képes a harci szellemet. Szolgálatában általában buzgalmat

¹³⁰ Foki 1995. 245–246., 252–253. o. Belus Józsefről lásd Béres 1999. 107–108. o.

¹³¹ Foki 1995. 246. o. (Tévesen írt Inkey zászlóaljának Nagykanizsára helyezéséről *Barbarits* 1929. 212. o.) Varga Imre ugyancsak honvéd őrnagy és zászlóaljparancsnok volt (a 49. honvédzászlóaljnál) a szabadságharc idején. *Bona* 2015. II. k. 577. o.

¹³² *Bátorfi* 1871. 1–2. o.; *Budapesti Közlöny*, 1871. június 15. (135. sz.) 3106. o.

¹³³ *Zala-Somogyi Közlöny*, 1871. június 17. (25. sz.) 1. o.; *Zalai Közlöny*, 1875. február 7. (11. sz.) 3. o.; *Fővárosi Lapok*, 1875. január 17. (13. sz.) 57. o. (A hölgyet egyelőre nem sikerült pontosabban azonosítani.)

¹³⁴ *Bona* 2015. I. k. 221–222. o.

¹³⁵ HL Tiszti akv. lapok 4169.

¹³⁶ Uo. Inkey alezredesi kinevezésére lásd még: *Budapesti Közlöny*, 1872. november 5. (253. sz.) 2025. o.; *A Honvéd*, 1872. november 8. (45. sz.) 357. o.

tanúsított, de nem mindig kellő eredménnyel. 1873. évi minősítését az alábbi megjegyzéssel zárták: „Őszinte, kedélyes jellemű, de könnyelműséghez hajlandó véralkatú egyéniség, kielégítő szellemi tehetséggel, kiben a kellő komolyság, valamint az alapozó katonai nevelés hiánya több irányban észlelhető. 4 ½ év óta törzstisztt, a gyakorlati ezredesi vizsgát nem tette le.” Ekkor még alkalmasnak vélték az ezredesi előléptetésre, nem úgy, mint a következő évben.

Noha előljárói mindvégig tisztában voltak Inkey emberi gyengeségeivel és szakmai felkészültségének, képzettségének hiányosságaival, ezeket az első években még jóindulatúan elnézték neki, mivel katonai ismereteit és tapasztalatait fejleszhetőnek vélték. A szabadságharc idején, a harctéren ezek még pótolhatóak voltak fizikai erővel, erélyes fellépéssel, személyes bátorsággal és példamutatással, az 1867 utáni békebeli, helyőrségi szolgálat azonban olyan parancsnoki képességeket és erényeket helyezett az előtérbe, amelyeket az idősödő Inkeynek talán már sem tehetsége, sem kedve nem lehetett megfelelteteni. Minősítésének változását az is befolyásolhatta, hogy részben mások lettek az előljárói, olyan katonák, akik már kevésbé voltak tekintettel az 1848–1849. évi érdemekre.

1874. évi minősítése során kifogásolták, hogy zászlóaljának zárt és szórt rendben való vezetésében, valamint a feldandár vezetésében nem tájékozott, olykor szolgálatának pontosabb vezetésére kell serkenteni, a katonai szolgálat formáságainak betartására kevés gondot fordít, az őszi gyakorlatok alatt pedig sem a zászlóalj, sem a feldandár vezetésében nem felelt meg kellőleg. Nagy Károly altábornagy még lesújtóbb véleménnyel volt róla. Meggyőződése szerint Inkey alezredes a szolgálatot nem ismerte és a csapatvezetésről sem volt fogalma, ezért nem tartotta alkalmasnak előléptetésre, sőt, azt javasolta, hogy „a szolgálat érdekében volna őt mielőbb a csapatszolgálatról felmenteni”. Előljárói úgy látták, hogy 1875-ben tovább csökkent Inkey buzgalma, és „a szolgálat kezelésében többrendbéli kifogásokra adott alkalmat,” ezért egyáltalán nem találták alkalmasnak az előléptetésre, József főherceg, altábornagy, a honvédség főparancsnoka pedig egyenesen kijelentette, hogy az alezredes „nem katonai parancsnoknak való”.¹³⁷ E minősítéseinek köszönhető, hogy az uralkodó a m. kir. honvédségnél eltöltött, közel hatévi törzstiszti szolgálat után, 1876. július 1-jei hatállyal nyugállományba helyezte Inkeyt.¹³⁸

Három évvel később, 1879. szeptember elsején fia, Inkey Tivadar is katonai pályára lépett, kadét lett a cs. és kir. 7. (Frigyes Károly porosz herceg nevét viselő) huszárezredben,¹³⁹ 1880. május 1-jével pedig az 1. (I. Ferenc József) huszárezredbe nevezte ki hadnaggyá az uralkodó.¹⁴⁰ A fiatal huszárhadnagy alig egy év múlva, 1881. július 4-én Nagyikikindán házasságot kötött az akkor színigazgatóként tevékenykedő szép és ünnepelet operaénekesnővel, Erdélyi Mariettával, házasságuk azonban nem tartott sokáig. (Elválhattak, mert a művésznő 1886 novemberében ismét férjhez ment.)¹⁴¹ Inkey Tivadar

¹³⁷ HL Tiszti akv. lapok 4169.

¹³⁸ *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*, 1876. július 14. (16. sz.) 95. o.

¹³⁹ *Militär-Schematismus* 1880. 475., 506. o.

¹⁴⁰ *Militär-Schematismus* 1881. 482., 508. o. Vö. *Budapesti Közlöny*, 1880. május 8. (105. sz.) 3505–3506. o.

¹⁴¹ *Hölgyek Lapja*, 1881. július 31. (31. sz.) 372. o. Vö. *Fővárosi Lapok*, 1881. július 27. (169. sz.) 991. o. Erdélyi Mariettáról lásd MSzL I. k. 434–435. o.

valamikor 1881 folyamán kilépett a cs. és kir. hadseregből,¹⁴² ami összefüggésben lehetett a házasságával, s 1881 novemberében már civilként, egy távgyaloglásról kötött fogadással hívta fel magára a sajtó figyelmét.¹⁴³

Inkey Kázmér időközben, nyugalmazását követően a Letenyéhez tartozó Bóbicán telepedett le. Ott is hunyt el 64 éves korában, 1882. november 30-án, s december 4-én, a palini „Három kereszt” kápolnában, az Inkey család sírboltjában helyezték örök nyugalomra.¹⁴⁴ A katonai karrierjét feladó Inkey Tivadar apja halálát követően, 1883 tavaszán műlovaglónak állva, egy vándor cirkusztársulattal járta az országot,¹⁴⁵ 1884 decemberében viszont már nagykanizsai lakos és biztosító társulati tisztviselő volt.¹⁴⁶ Elképzelhető, hogy a következő évben valóban eleget tett egykori bécsi diáktársa és jó barátja, az 1875-ben trónra lépett XII. Alfonz meghívásának, elmehetett a spanyol királyi udvarba, s ott előkelő hivatalt tölthetett be.¹⁴⁷ Miután Alfonz 1885 novemberében tüdőbajban meghalt, Inkey Tivadar „Európa majd minden országát beutazta”. Oroszországi utazása során, Rigában időzve ismerkedett meg Engelhardt báró, kurlandi nagybirtokos lányával, Engelhardt Alice bárónővel,¹⁴⁸ akit azután 1887 augusztusának elején a sziléziai – akkor német fennhatóság alatti – Liebauban vezetett oltár elé.¹⁴⁹ Időközben, 1887. június 1-jével felügyelővé nevezték ki a fővárosi rendőrséghez,¹⁵⁰ ám ott nem dolgozhatott, mert feleségével hazatérve Nagykanizsán telepedett le, s azt tervezte, hogy földbirtokot vásárol Zalában.¹⁵¹ Tervét azonban megakadályozta végzetessé váló súlyos betegsége, a gümőkór vagy tuberkulózis, melynek következtében 30. életévében, 1887. november 26-án Nagykanizsán elhunyt.¹⁵² Inkey Tivadart két nappal később óriási tömeg kísérte utolsó útjára, és a palini családi sírboltba, alig öt évvel korábban elhunyt apja, Inkey Kázmér mellé temették el.¹⁵³

¹⁴² Militär-Schematismus 1882. (Inkey Tivadar már nem szerepelt ebben, az 1881 decemberében kiadott kötetben.)

¹⁴³ *Fővárosi Lapok*, 1881. november 18. (263. sz.) 1567. o. Vö. *Vadász-Lap*, 1881. november 19. (46. sz.) 424. o.

¹⁴⁴ Inkey Kázmér Palinban, 1882. december 1-jén kelt gyászjelentése: OSZK Gyászjelentések. (A családi gyászjelentés tévesen, hadapród őrmesterként említi Inkey Tivadart, és a feleségéről sem tesz említést.) Közli: *Zalai Közlöny*, 1882. december 3. (97. sz.) 2. o. és melléklet; *Zalamegye*, 1882. december 10. (24. sz.) 3. o.; *Schandl* 2001. 88. o. Inkey haláláról a budapesti lapok is megemlékeztek: *Fővárosi Lapok*, 1882. december 5. (279. sz.) 1743. o.; *Vasárnapi Ujság*, 1882. december 10. (50. sz.) 801. o.

¹⁴⁵ *Veszprémi Független Hírlap*, 1883. február 24. (8. sz.) 3. o.; *Pécsi Figyelő*, 1883. március 3. (9. sz.) 2. o.; *Fővárosi Lapok*, 1883. március 10. (58. sz.) 371. o.

¹⁴⁶ MNL ZML Plihal közj. ir. 427/1884. Inkey Tódor és Komlóssy Ferenc kötelezvény átruházási szerződése. Nagykanizsa, 1884. december 11.

¹⁴⁷ *Letorière* 1896. 135. o. Vö. *Vay* 1908. 27. o.

¹⁴⁸ *Zala*, 1887. november 27. (49. sz.) 2. o.

¹⁴⁹ *Fővárosi Lapok*, 1887. július 18. (146. sz.) 1444. o. Vö. *Pesti Hírlap*, 1887. július 18. (146. sz.) 3. o.

¹⁵⁰ *Budapesti Közlöny*, 1887. június 1. (123. sz.) 2. o. Vö. *Fővárosi Lapok*, 1887. június 2. (150. sz.) 1102. o.

¹⁵¹ *Zala*, 1887. november 27. (49. sz.) 2. o.

¹⁵² Nagykanizsai római katolikus plébánia halotti anyakönyvei, 396/1887. sz. Gyászjelentése: OSZK Gyászjelentések. Közli: *Zalai Közlöny*, 1887. december 3. (49. sz.) 2. o. Halálhírét közli: *Vasárnapi Ujság*, 1887. december 4. (49. sz.) 822. o.

¹⁵³ *Zalai Közlöny*, 1887. december 3. (49. sz.) 2. o.; *Zala*, 1887. december 4. (50. sz.) 2. o. Vö. *Schandl* 2001. 88–89. o.

BIBLIOGRÁFIA

- A 47. honvédszászlóalj története *Hermann Róbert – Bona Gábor – Molnár András: A 47. honvédszászlóalj története, 1848–1849.* Zalaegerszeg, 2020.
- Bátor* 1859. *Bátor Géza: Zalai sport.* In: *Vadász- és Versenylap*, 1859. február 28. (6. sz.) 95–98. o.
- Bátorfi* 1871. *Bátorfi Lajos: Honvédszászló-szentelés Nagy-Kanizsán.* *Zala-Somogyi Közlöny*, 1871. június 17. (25. sz.) 1–2. o.
- Bátorfi* 1878. *Adatok Zala megye történetéhez.* 5. k. Szerk. *Bátorfi Lajos.* Nagykanizsa, 1878.
- Béres* 1999. *Béres Katalin: Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emlékhelyei Zala megyében.* In: *A szabadságharc emlékei Zalában 1848–1849.* Szerk. *Béres Katalin.* Zalaegerszeg, 1999. (2. javított, bővített kiadás.) 53–167. o.
- Béres* 2018. *Béres Katalin: Ifjabb Csúzy Pál honvédőrnagy.* *Pannon Tükör*, 23. (2018.) 5. sz. 110–116. o.
- Bona* 1992. *Bona Gábor: Az 1848/49-es honvédsereg Zala megyei születésű tisztjei.* In: *A szabadságharc zalai honvédei 1848–1849.* (Zalai Gyűjtemény 33.) Szerk. *Molnár András.* Zalaegerszeg, 1992. 5–52. o.
- Bona* 2008. *Bona Gábor: Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban.* I. k. A–K. Budapest, 2008.
- Bona* 2009. *Bona Gábor: Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban.* II. k. L–Zs. Budapest, 2009.
- Bona* 2015. *Bona Gábor: Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban.* I–II. k. Miskolc, 2015. (4., bővített kiadás.)
- Bona* 2020. *Bona Gábor: A 47. honvédszászlóalj tisztikara 1848–1849-ben.* In: *Hermann Róbert – Bona Gábor – Molnár András: A 47. honvédszászlóalj története, 1848–1849.* Zalaegerszeg, 2020. 165–193. o.
- Budavár bevételének emlékezete *Budavár bevételének emlékezete 1849.* Válogatta, szerk. *Katona Tamás.* Budapest, 1989.
- Csány László kormánybiztosi iratai *Csány László kormánybiztosi iratai 1848–1849.* I. k. (Zalai Gyűjtemény 44.) Sajtó alá rendezte *Hermann Róbert.* Zalaegerszeg, 1998.
- Csány László reformkori iratai *Csány László reformkori iratai 1817–1848.* (Zalai Gyűjtemény 66.) Sajtó alá rendezte *Molnár András.* Zalaegerszeg, 2009.
- Degré* 1983. *Degré Alajos: Visszaemlékezéseim.* Összeállította, szerk., a bevezetőt és a jegyzeteket írta *Ugrin Aranka.* Budapest, 1983.
- Éder* 1892. *Éder József: A 47. zászlóalj veszedelme Komáromnál. 1848–49. Történelmi Lapok*, 1892. szeptember 15. 193. o.
- Egressy* 1893. *Egressy Ákos: Emlékeim az 1848–49-dik évi szabadságharc idejéből.* Budapest, 1893.

- Eötvös* 1982. *Eötvös Károly*: A balatoni utazás vége. In: *Uő*: Balatoni utazás. II. k. (Magyar Hírmondó.) Szerk., az utószót és a jegyzeteket készítette *Szalay Károly*. Budapest, 1982. 139–453. o.
- Farkas* 1920. *Farkas Emőd*: Kossuth kegyelme. *Képes Krónika*, 1920. november 23. (47. sz.) 1247–1249. o.
- Foki* 1995. *Foki Ibolya*: Nagykanizsa honvédszászlóaljat kér. In: Hadtörténelmi tanulmányok. (Zalai Gyűjtemény 36/I.) Szerk. *Molnár András*. Zalaegerszeg, 1995. 237–253. o.
- Foki* 2000. *Foki Ibolya*: Zala megye közigazgatása 1861–1910. In: Zala megye archontológiája 1138–2000. (Zalai Gyűjtemény 50.) Szerk. *Molnár András*. Zalaegerszeg, 2000. 111–172. o.
- Gőcze* 2006. *Gőcze Rezső*: Palin és Korpavár története (1690–1849). In: Nagykanizsa. Városi monográfia. II. k. Szerk. *Lendvai Anna és Rózsa Miklós*. Nagykanizsa, 2006. 529–557. o.
- Gőcze* 2014. *Gőcze Rezső*: Palin és Korpavár története a polgárosodás korszakában. In: Nagykanizsa. Városi monográfia III. k. Szerk. *Kaposi Zoltán*. Nagykanizsa, 2014. 665–701. o.
- Hegedűs* 1904. *Hegedűs János*: Magyar nők az önvédelmi harcokban. *Tolnamegyei Közlöny*, 1904. július 21. (29. sz.) 1–2. o.
- Hermann* 2006. *Hermann Róbert*: Nagykanizsa története 1848–49-ben. In: Nagykanizsa. Városi monográfia. II. k. Szerk. *Lendvai Anna és Rózsa Miklós*. Nagykanizsa, 2006. 455–520. o.
- Hermann* 2010a. *Hermann Róbert*: Szabó Samu honvédszászados emlékirata a 47. honvédszászlóalj történetéről. In: Egerszegi történeti tanulmányok 2010. (Zalaegerszegi füzetek 11.) Szerk. *Molnár András*. Zalaegerszeg, 2010. 131–173. o.
- Hermann* 2010b. *Hermann Róbert*: Zalaiak a cs. kir. hadbíróóság előtt. Az 1849–1850. évi megtorlás Zala megyében. In: Degré Alajos emlékezete. Tudományos emlékülés. Zalaegerszeg, 2009. május 14. Szerk. *Molnár András*. Budapest–Zalaegerszeg, 2010. 149–231. o.
- Hermann* 2020. *Hermann Róbert*: A 47. honvédszászlóalj a szabadságharc hadtörténetében 1848–1849. In: *Hermann Róbert – Bona Gábor – Molnár András*: A 47. honvédszászlóalj története, 1848–1849. Zalaegerszeg, 2020. 9–163. o.
- Kászonyi* 1983. *Kászonyi Dániel*: Magyarhon négy korszaka. Budapest, 1983.
- Katona* 2007. *Katona Csaba*: „Ó, tovább kellett volna Önnek Pesten maradni!” In: *Urbs*. (Magyar várostörténeti évkönyv 2.) Főszerk. *Á. Varga László*. Budapest, 2007. 387–408. o.
- Klapka* 1986. *Klapka György*: Emlékeimből. Sajtó alá rendezte *Katona Tamás*. Budapest, 1986.
- KLÖM XV. k. Kossuth Lajos kormányzóelnöki iratai. (Kossuth Lajos Összes Munkái XV.) Sajtó alá rendezte *Barta István*. Budapest, 1955.

- Kneschke* 1859. *Ernst Heinrich Kneschke: Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexicon.* 1. Bd. Leipzig, 1859.
- Letorière* 1896. *Vicomte Letorière: Fél múlt időkől. Egy fejedelmi theresianista. A Hét,* 1896. március 1. (9. sz.) 134–136. o.
- Máriássy* 1999. *Máriássy János: Visszaemlékezések az 1848–49. évi szabadságharc alatt végzett szolgálataimra. Sajtó alá rendezte Sugár István.* Budapest, 1999.
- Matkovics* 2015. *Matkovics Tivadar: Vármegyénk életéből.* Veszprém, 2015.
- Mikár* 1869. Honvéd schematismus, vagyis az 1848/9-ki honvédseregből 1868-ban még életben volt főtiszteknek névkönyve. Összeállította *Mikár Zsigmond.* Pest, 1869.
- Militár-Schematismus 1850., 1851., 1864. *Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthumes.* Wien, 1850., 1851., 1864.
- Militár-Schematismus 1880., 1881., 1882. *Kais. Königl. Militär-Schematismus für 1880., 1881., 1882.* Wien, 1879., 1880., 1881.
- Molnár* 1987. *Molnár András: A zalai 47. honvédszászlóalj felállításának 1848. évi emlékei.* In: *Közlemények Zala megye közgyűjteményeinek kutatásaiból. (Zalai Gyűjtemény 26.) Szerk. Bilkei Irén.* Zalaegerszeg, 1987. 113–128. o.
- Molnár* 1990. *Molnár András: Csány László a zalai reformellenzék élén.* In: *Kossuth kormánybiztosa, Csány László 1790–1849. (Zalai Gyűjtemény 30.) Szerk. Molnár András.* Zalaegerszeg, 1990. 5–62. o.
- Molnár* 1991. *Molnár András: A vasi nemzetőrség kanizsai „kalandja” 1848. októberében.* Chernel Kálmán visszaemlékezése. *Vasi Szemle,* 45. (1991.) 2. sz. 227–232. o.
- Molnár* 1994. *Molnár András: Zala vármegye politikai viszonyai az 1840-es évek második felében. Festetics Leó főispáni helyettes jelentései és emlékirata.* In: *Zalai történeti tanulmányok. (Zalai Gyűjtemény 35.) Szerk. Bilkei Irén.* Zalaegerszeg, 1994. 93–182. o.
- Molnár* 1996. *Molnár András: „A zalai ágyúzás”. Zala megye önkéntes adózói (1845–1848).* *Századok,* 130. (1996) 5. sz. 1211–1240. o.
- Molnár* 1997. *Molnár András: A „rettenthetetlen” zászlótartó. Püspöky Grácián 1817–1861.* *Hadtörténelmi Közlemények,* 110. (1997) 2. sz. 286–295. o.
- Molnár* 2009. *Molnár András: A zalai nemesség politikai erőviszonyai 1847-ben. Kováts László kimutatása Széchenyi István gróf számára.* In: *Zalai történeti tanulmányok. (Zalai Gyűjtemény 67.) Szerk. Paksy Zoltán.* Zalaegerszeg, 2009. 131–158. o.
- Molnár* 2010. *Molnár András: Az igazságszolgáltatás szervezeti reformja Zala megyében 1848-ban.* In: *Degré Alajos emlékezete. Tudományos emlékülés.* Zalaegerszeg, 2009. május 14. Szerk. *Molnár András.* Budapest–Zalaegerszeg, 2010. 127–148. o.

- Molnár* 2019. *Molnár András*: A 47. honvédszászlóalj első parancsnoka, Gyika Jenő honvédőrnagy. *Hadtörténelmi Közlemények*, 132. (2019) 1. sz. 133–149. o.
- Molnár* 2020. *Molnár András*: Egy legendás zalai honvédőrnagy. *Zalai Hírlap*, 2020. március 14. (63. sz.) 9. o.
- MSzL 1. k. Magyar Színművészeti Lexikon 1. k. Szerk. *Schöpflin Aladár*. Budapest, 1929.
- Nagy* 1857. *Nagy Iván*: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Pest, 1857. 1. k.
- Nagykanizsa és környéke Nagykanizsa és környéke 1848–1849-ben. I. k. Okmánytár. Sajtó alá rendezte *Hermann Róbert* és *Molnár András*. Nagykanizsa, 2000.
- Nemes családok 1905. Magyar nemzetségi zsebkönyv. Második rész: Nemes családok. 1. k. Budapest, 1905.
- Novák* 1906. *Novák Mihály*: Zala vármegye az 1848/49. évi szabadságharcban. Zalaegerszeg, 1906. (2., bővített kiadás.)
- Novák* 1908. *Novák Mihály*: A Pallini Inkey-család egyik ágának leszármazása. *Magyar Paizs* 1908. augusztus 13. (33. sz.) 1–2. o.
- Pajkossy* 2015. *Pajkossy Gábor*: Deák és Inkey Szidónia. In: „Jól esik köztetek lenni”. Női sorsok, szerepek Deák Ferenc környezetében. Szerk. *Kiss Gábor*. Zalaegerszeg, 2015. 59–89. o.
- R. Kiss* 1911. *R. Kiss István*: Az utolsó nemesi felkelés. II. k. Budapest, 1911.
- Schandl* 2001. *Schandl Piroska*: Történelem, emberi sorsok, sírhantok. Szentpéterúr II. k. H. n., 2001.
- Sebess* é. n. *Sebess Dénes*: Két Magyarország. Az elmúlt század politikai eszményei. Budapest, é. n.
- Slachta* 2004. „...kacérkodni fogok vele.” *Slachta Etelka* soproni úrileány naplója 1838–1840. Közreadja *Katona Csaba*. Győr, 2004.
- Slachta* 2006. „...kacérkodni fogok vele.” *Slachta Etelka* soproni úrileány naplója, 1840. december – 1841. augusztus. Közreadja *Katona Csaba*. Győr, 2006.
- Széchenyi* 1982. *Széchenyi István*: Napló. 2. kiad. Válogatta, szerk. *Oltványi Ambrus*. Budapest, 1982.
- SZIN 6. k. Gróf *Széchenyi István* naplói. 6. k. Szerk. és bevezetéssel ellátta *Viszota Gyula*. Budapest, 1939.
- Szluha* 2011. *Szluha Márton*: Vas vármegye nemes családjai. I. k. A–K. Budapest, 2011.
- Szögi* 1994. *Szögi László*: Magyarországi diákok a Habsburg Birodalom egyetemein. 1790–1850. I. k. Budapest–Szeged, 1994.
- Szögi* 2013. *Szögi László*: Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és akadémiákon 1789–1848. Budapest, 2013.

- Szögi* 2016. *Szögi László: A pécsi felsőoktatás intézményeinek hallgatói (1714) 1782–1852. Pécs–Budapest, 2016.*
- Tiszti cím- és névtár 1873. Magyarország tiszti czim- és névtára 1873. Budapest, 1874.
- Urbán* 1973. *Urbán Aladár: A nemzetőrség és honvédség szervezése 1848 nyarán. Budapest, 1973.*
- Vay 1908. Régi nemes urak, úrasszonyok. Összegyűjt. Vay Sándor gróf. Budapest, 1908.²
- Vajda – Vajda 1974. *Vajda László – Vajda Lászlóné: Zala megye az 1848–49-es polgári forradalom és szabadságharc idején. Zalai Tükör, 1974. 1. k. 1848/49. zalai eseménytörténete. 5–42. o.*
- Választási küzdelmek Választási küzdelmek a reformkori Zala megyében (1834–1847). (Zalai Gyűjtemény 79.) Sajtó alá rendezte Hermann Róbert, Molnár András. Zalaegerszeg, 2015.
- Wacquant* 1900. *Anatole Wacquant: Die ungarische Donau-Armee 1848/49. Breslau, 1900.*
- Zala megye archontológiája Zala megye archontológiája 1138–2000. (Zalai Gyűjtemény 50.) Szerk. Molnár András. Zalaegerszeg, 2000.

RÖVIDÍTÉSEK

- BM Tört. Dok. Balatoni Múzeum, Keszthely, Történeti Dokumentáció
HL Hadtörténelmi Levéltár
1848–49. Az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc iratai
Tiszti akv. lapok 4169. Tiszti anyakönyvi lapok, 4169. Inkey Kázmér honvéd alezredes szolgálati és minősítési lapjai, 1869–1876
Zalai honvédek törzskönyve Zala Megyei Honvédegylet iratai. Zala megyei 1848–49. évi igazolt honvédek törzskönyve, 1867–1903
- KA GBBL Dragoner Regiment No. 2., Abgang Klasse III. 1850–1860. I–Z. 5/2. Inkey Kázmér törzskönyvi lapja, 1850
- MNL OL Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
A 45. Acta Praes. Magyar kancelláriai levéltár. Magyar királyi kancellária. Acta Praesidialia (elnöki iratok)
H 75. HM Ált. Honvédelmi Minisztérium. Általános iratok
H 103. 19. d. Csány László kormánybiztos iratai. 19. doboz. 1848 előtti iratok
H 103. KLI Csány László kormánybiztos iratai. Komáromban lefoglalt iratok
H 103. NII Csány László kormánybiztos iratai. Nem iktatott iratok
H 103. ZML Csány László kormánybiztos iratai. Zala megye levelei

H 114.	Bertalan Vince ir. – Különböző kormánybiztosok. Bertalan Vince iratai
H 147.	Az 1848/49-i minisztériumi levéltár. Vegyes iratok, 1848–1849
N 119.	Regnicoláris levéltár. Takáts Sándor hagyatéka. A bécsi titkosrendőrség iratainak másolatai
P 626. 10. cs.	Széchenyi család levéltára. Széchenyi István Gyűjtemény, 10. csomó
R 31. 1. cs. 1. t.	Naplók, feljegyzések. 1. csomó, 1. tétel. Az 1848/1849-i szabadságharcra kapcsolatos egykorú naplók és feljegyzések
R 295.	Klapka György iratai
MNL ZML	Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára
ÁB ir.	Zala megye Állandó Bizottmányának iratai
ÁB jkv.	Zala megye Állandó Bizottmányának jegyzőkönyvei
Alisp. ir.	Zala vármegye alispánjának iratai
Csillagh alisp. hiv. ir.	Zala vármegye tisztviselői hivatalos iratainak levéltári gyűjteménye. Csillagh Lajos alispán hivatalos iratai
Kapornaki cs. k. főszb. Közig. ir.	A kapornaki járás cs. kir. főszolgabírójának iratai. Közigazgatási iratok
Kapornaki j. közp. Közig. ir.	Kapornaki járás. Központi vidék. Közigazgatási iratok
Kerkapoly alisp. hiv. ir.	Zala vármegye tisztviselői hivatalos iratainak levéltári gyűjteménye. Kerkapoly István alispán hivatalos iratai
kgy. ir.	Zala vármegye nemesi köz- és kisgyűléseinek iratai. Közgyűlési iratok
kgy. jkv.	Zala vármegye nemesi köz- és kisgyűléseinek iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek
Megyefőnöki ir.	Zala megye cs. kir. Megyefőnökének iratai
Nemesi kataszter, 1845.	Zala vármegye 1845. évi nemesi katasztere
Plihál közj. ir.	Plihál Ferenc nagykanizsai közjegyző iratai
Sélyyey cs. ir. 7. d. 1848–1849.	Sélyyey család iratai. 7. doboz. Sélyyey II. László hivatali iratai. Az 1848–1849. évi szabadságharcra vonatkozó iratok
Zeg. jb. Telekkv. ir.	Zalaegerszegi kir. Járásbíróság. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek
OSZK Gyászjelentések	Országos Széchényi Könyvtár, Gyászjelentések gyűjteménye
PFL Chernel Kálmán kézírata, 1. k.	Pannonhalmi Főapátság Levéltára, Chernel család levéltára. <i>Chernel Kálmán: Életpályám története</i> . Kézirat, 1. k.

András Molnár

THE SECOND COMMANDER OF HOME DEFENCE BATTALION 47,
MAJOR KÁZMÉR INKEY (1818–1882)

(Abstract)

Kázmér Inkey, the son of a rich landowner of Zala County, holding a degree of law, who was a county official and the leader of the liberal opposition of his county, started his military career as a National Guard captain in the summer of 1848. In November, he became a captain of the Battalion 47 of the Hungarian Home Defence Forces, and from February 1849 he served as the commander of his troop. Although he had no military qualification or former experiences, he became an exigent battalion commander. He proved his personal bravery in several battles; therefore, he was appointed major and awarded with the Third Class of Hungarian Military Order of Merit. On 21st May 1849, the battalion commanded by him was among the first forces conquering the Castle of Buda. The present research paper based on contemporary official and private documents, contemporary and later press, the memories of the contemporaries and the professional literature up to now makes an attempt to draw a nuanced portrait of major Kázmér Inkey, introducing his eventful career, especially his military service as a home defence stab officer in 1848–1849 and 1869–1871.

András Molnár

DER ZWEITE KOMMANDANT DES 47. HONVED-BATAILLONS:
HONVED-MAJOR KAZMER INKEY (1818–1882)

(Resümee)

Kázmér Inkey, Juristensohn eines steinreichen Grundbesitzers aus dem Komitat Zala, war im Reformzeitalter Komitatsbeamter und einer der Cortes-Anführer der freigeistigen Opposition im Komitat Zala. Er begann seine Militärlaufbahn im Sommer 1848 als Hauptmann der Nationalgarde. Im November wurde er im 47. HonvédBataillon Honvéd-Hauptmann, und ab Februar 1849 bekleidete er das Amt des Kommandanten seines Verbandes. Obwohl er über keine militärische Vorbildung und Erfahrung verfügte, stand er als Kommandant des Bataillons hervorragend seinen Mann. Da er in mehreren Schlachten durch seine persönliche Tapferkeit und sein Vorbild gegläntzt hatte, wurde er zum Major befördert und mit der III. Klasse des Ungarischen Militärischen Verdienstordens ausgezeichnet. Am 21. Mai 1849 nahm das von ihm angeführte 47. Honvéd-Bataillon unter den ersten die Burg von Buda (Ofen) ein. Die Studie, die sich auf zeitgenössische offizielle und Privaturkunden, die Presse der Zeit (und der Folgezeit), die Erzählungen der Zeitgenossen sowie die bisherige Fachliteratur gleichermaßen stützt, versucht, die wahre menschliche Figur von Kázmér Inkey und seine an Wendungen reiche Laufbahn facettenreich, vielseitig vorzustellen, mit besonderem Blick auf seinen Militärdienst in den Jahren 1848–1849 und 1869–1876 (als Honvéd-Staboffizier).

András Molnár

DEUXIEME CHEF DU 47^E BATAILLON DE L'ARMEE HONGROISE,
LE MAJOR KAZMER INKEY (1818–1882)

(Résumé)

Fils d'un propriétaire terrien richissime du comitat de Zala, Kázmér Inkey, titulaire d'un diplôme en droit, était fonctionnaire et l'un des agents électoraux de l'opposition libérale de son comitat dans l'ère des réformes. En été 1848, il a commencé sa carrière militaire comme capitaine de la garde nationale. En novembre, il était déjà capitaine dans le 47e bataillon de l'armée hongroise dont il est devenu le chef en février 1849. En dépit de son manque de formation et d'expériences militaires, il était un excellent chef de bataillon. Son attitude était exemplaire dans plusieurs batailles lors desquelles il s'est distingué par sa vaillance, ce qui lui a valu d'être promu major et de recevoir la 3e classe de l'Ordre hongrois du Mérite militaire. Le 47e bataillon sous son commandement fut l'un des premiers à prendre le château de Buda le 21 mai 1849. L'étude est basée sur des documents publics et privés de l'époque, la presse contemporaine (et postérieure), des récits de contemporains et les publications spécialisées précédentes. Elle souhaite présenter de façon nuancée l'homme Kázmér Inkey et sa carrière mouvementée avec une attention particulière à son service militaire (comme officier supérieur) en 1848–1849 et en 1869–1876.

Андраш Молнар

ВТОРОЙ КОМАНДИР 47-ГО ГОНВЕД БАТАЛЬОНА:
МАЙОР ГОНВЕД КАЗМЕР ИНКЕЙ (1818–1882)

(Резюме)

Казмер Инкей, сын богатейшего землевладельца округа Зала с юридическим образованием, был должностным лицом округа и одним из предводителей вербовших голосов, вождём либеральной оппозиции округа Зала во время эпохи Реформ, он начал свою военную карьеру в качестве капитана национальной гвардии летом 1848-ого года. В ноябре он стал военным капитаном 47-ого гонвед батальона, а начиная с февраля 1849-ого года он исполнял долг – командира своего подразделения. Несмотря на то, что у него не было военной подготовки и опытов, он и при этом отлично справлялся с должностью командира батальона. Он отличился в нескольких сражениях своим личным мужеством и образцом, поэтому был возведен в майоры и получил Венгерский Военный Орден «За заслуги» III степени. 21-ого мая 1849-ого года возглавляемый им 47-ой гонвед батальон был среди первых в захвате Будайской крепости. Опираясь в равной мере на официальные и частные документы, относящиеся к тому времени, на прессу его ровестников и позднейшую прессу, на рассказы его современников и существующую до тех пор спецлитературу, исследование стремится представить живой образ Инкей Казмера и также его богатую поворотами карьеру в оттенённой и разнообразной форме, с особым вниманием на военную службу (военнослужащего гонвед штаб офицера) в 1848–1849 и 1869–1876 годах.